

reo[®]-rapportage

SPMS - Eerste kwartaal 2018

Inhoud

Inleiding	4
Terugblik kwartaal	4
Lenteberichten over corporate governance in Amerikaanse bedrijven	4
Invloed op toegankelijkheid van medicijnen	5
Beleid van Brussel op het gebied van duurzame financiering	5
Cyberbeveiliging als beleggingsrisico	5
Amerikaanse belastinghervormingen en beloningen van bestuurders	6
Actualisering van Britse Corporate Governance Code	6
Overheidsbeleid	7
Engagement prioriteitsbedrijven	8
Engagement casestudies	9
Engagementprojecten	15
Engagement per onderneming - Risico: hoog	23
Engagement per onderneming - Risico: bovengemiddeld	25
Engagement per onderneming - Risico: matig	27
Engagement per onderneming - Risico: laag	29
Engagement per onderneming - Bedrijven zonder ESG-rating	32
Milestones per onderneming	33
Bijlage: Viewpoints 2018	49
Bijlage: 2018 engagementprioriteiten	50

Introductie

In dit verslag vindt u gedetailleerde informatie over de manier waarop wij het afgelopen kwartaal (mede) namens u ondernemingen hebben aangesproken en welke resultaten er zijn bereikt. Ook rapporteren wij de uitkomsten van ons engagement (mijlpalen).

Wij hebben het afgelopen kwartaal 208 ondernemingen aangesproken en 52 mijlpalen bereikt. Deze mijlpalen zijn doorgaans de uitkomst van engagement over eerdere kwartalen.

Terugblik kwartaal

Het eerste kwartaal is een belangrijke periode in ons engagementprogramma. Voor milieugerichte en maatschappelijke engagement is dit een periode waarin we onze engagementsinitiatieven voorbereiden en de eerste belangrijke stappen zetten. Ook voor ons engagement op het gebied van corporate governance is dit een belangrijke periode, waarin we ervoor moeten zorgdragen dat voordat het stemseizoen in het tweede kwartaal losbarst, er diepgaande besprekingen op beleidsniveau plaatsvinden met de bedrijven waarin wordt belegd.

We zijn in maart naar Washington D.C. gereisd voor de voorjaarsconferentie van de Council of Institutional Investors (CII). We hebben onlangs zitting genomen in de Governance Advisory Committee van de CII. Deze functie is van cruciaal belang omdat wij op deze manier op de Amerikaanse markt invloed kunnen uitoefenen op een breed scala van onderwerpen. De functie geeft ons tevens de kans toegang te krijgen tot de raden van bestuur van grote Amerikaanse ondernemingen.

Gegevensbescherming wordt een steeds belangrijker maatschappelijk onderwerp. Facebook is verwickeld in een groot privacy schandaal vanwege het lekken van klantgegevens. We hebben CEO Mark Zuckerberg aangeschreven en hem verzocht belangrijke veranderingen in zijn bedrijfsvoering door te voeren. Daarnaast hebben we gesproken op een conferentie over cyberbeveiliging, die werd bezocht door meer dan 70 beursgenoteerde ondernemingen. We hebben uitgelegd wat beleggers verwachten van de bedrijven waarin zij beleggen op het gebied van risicobeheer. Dit is ook een belangrijk thema voor ons engagement in 2018.

Tot slot hebben we een bijdrage geleverd aan een aantal belangrijke engagements over overheidsbeleid. Een van deze bijdragen betrof de recente actualisering van de Britse Corporate Governance Code. Deze Corporate Governance Code blijft de maatstaf voor Codes in andere landen en wordt nog steeds gezien als de benchmark voor goed ondernemingsbestuur. We zijn bijzonder verheugd over de nadruk op bedrijfscultuur en diversiteit (met inbegrip van transparantie over de verhouding man/vrouw in raden van bestuur).

Lentebberichten over corporate governance in Amerikaanse bedrijven

Op reis voor engagement

We zijn in maart naar Washington D.C. gereisd om de voorjaarsconferentie van de Council of Institutional Investors (CII) bij te wonen. We hebben met verschillende belanghebbenden gesproken over de engagementprioriteiten van beleggers op de Amerikaanse markt, en over de aanpassingen van de huidige regelgeving. We hebben zitting genomen in de Governance Advisory Committee van de CII. Deze commissie verschaft het bestuur van de CII input over campagnes en prioriteiten.

Belangrijk onderwerp op de conferentie was het eerste jaar van president Trump met vooral aandacht voor het terugdraaien van de positieve bestuurlijke hervormingen die te danken waren aan de invoering van de Dodd-Frank Act. We zijn enigszins gerustgesteld dat de meest buitensporige hervormingen niet zullen worden doorgevoerd. Tegelijkertijd blijft het wetsvoorstel ten aanzien van volmacht adviseurs onverminderd van kracht. Deze wetgeving zal het werk van adviseurs aanzienlijk bemoeilijken. Er was ook veel discussie over het toenemend aantal ondernemingen dat ongelijke stemrechten hanteert en de rol van de opstellers van indexen (in plaats van effectenbeurzen) bij de formulering van minimumnormen op het gebied van ondernemingsbestuur.

In vergelijking met de najaarsconferentie van de CII wordt de voorjaarsconferentie door minder ondernemingen bezocht vanwege het naderende Amerikaanse stemseizoen en het feit dat de meeste bedrijven hun uitnodiging voor de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering nog moeten versturen. Niettemin waren wij in de gelegenheid persoonlijk kennis te maken met de raad van bestuur van twee ondernemingen, te weten de **Bank of America** en **Wells Fargo**. Daarnaast hebben we ontmoetingen gehad met diverse beleggersgroepen en aanvoerders van beleggingscampagnes die de aandeelhoudersvoorstellen waarover de komende maanden moet worden gestemd al hebben ingediend. Zo hebben we een beter inzicht gekregen in wat hen bezighoudt.

Invloed op toegankelijkheid van medicijnen

Invloed van ons engagement

We beschouwen ons langdurige engagement op het gebied van het toegankelijk maken van medicijnen in lagelonenlanden als een van onze succesvolste initiatieven voor het realiseren van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (vooral de derde doelstelling: gezondheid en welzijn). Dit kwartaal waren we betrokken bij een aantal initiatieven van de Access to Medicine Foundation. Dit is een toonaangevende onderzoeksinstantie zonder winstoogmerk die een index samenstelt van de mate waarin geneesmiddelenproducenten de toegankelijkheid van medicijnen ondersteunen.

In januari waren wij een van de medeondertekenaars van een brief van de Access to Medicine Foundation aan de Sustainability Accounting Standards Board (SASB). In deze brief hebben wij ons commentaar gegeven op de ontwerpnormen voor de biotechnologische en farmaceutische industrie. Deze ontwerpnormen worden ontwikkeld om bij bedrijven in deze sectoren openheid over belangrijke duurzaamheidskwesties te bevorderen.

Als enige vertegenwoordiger van beleggers in het Expert Review Committee van de Foundation waren wij ook uitgenodigd voor een gesprek met een van de belangrijkste financiers, de Bill & Melinda Gates Foundation. We hebben onze mening gegeven over de successen en sterke punten van de Access to Medicine Index en de toenemende betekenis en relevantie daarvan voor institutionele beleggers. Vooruitlopend op de komende publicatie van de 2018-editie van deze tweejaarlijkse index later dit jaar, werken wij mee aan een engagementsinitiatief dat alle in de index opgenomen ondernemingen oproept volledige medewerking te verlenen aan de gegevensvergaring voor de index. Dit is vooral belangrijk in het licht van een belangrijke verandering in de Index-methodologie waaraan wij actief hebben bijgedragen en die tot gevolg heeft dat nu ook oncologiebehandelingen in de beoordelingen voor de index zijn opgenomen. Drie ondernemingen, **AbbVie**, **Merck & Co.** en **Eli Lilly**, hebben tot dusver deelname geweigerd en willen geen bijdrage leveren aan dit proces. In het begin van het tweede kwartaal sturen wij gezamenlijke engagementsbrieven naar alle relevante ondernemingen, met speciale aandacht voor de ondernemingen die geen medewerking verlenen aan de index.

Beleid van Brussel op het gebied van duurzame financiering

Overheidsbeleid

De Europese Commissie heeft een actieplan voor de financiering van duurzame groei gepubliceerd. In het plan worden nauwkeurig de aanbevelingen voor duurzame financiering van de High-Level Expert Group on sustainable finance ('HLEG') opgevolgd, waarover wij in januari berichtten. Het actieplan zet een ambitieuze koers uit, die is bedoeld om kapitaal in de richting van een duurzamere economie te sturen. Belangrijke punten zijn:

- De vaststelling van een gemeenschappelijke taal voor duurzame financiering (d.w.z. een uniform EU-classificatiesysteem of taxonomie) om te bepalen welke beleggingen worden gekwalificeerd als "duurzaam";
- De invoering van EU-labels voor groene financiële producten op basis van bovengenoemd EU-classificatiesysteem, met in eerste instantie een focus op 'green bonds' en op een ecolabel voor retailfondsen;
- Verduidelijking van de verplichtingen van vermogensbeheerders en institutionele beleggers om in het beleggingsproces rekening te houden met duurzaamheid, en versterking van rapportagevereisten;
- Verzekeraars en beleggingsondernemingen worden verplicht om cliënten op basis van hun voorkeuren op het gebied van duurzaamheid te adviseren;
- De overweging om duurzaamheid op te nemen in de prudentie vereisten voor banken;
- Versterking van de transparantie in de bedrijfsrapportage: onder meer herziening van de richtlijnen inzake niet-financiële informatie om deze meer op één lijn te brengen met de aanbevelingen van de Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD).

De implementatie is al gestart met een consultatie over fiduciaire verplichtingen. Deze gegevens zullen in het tweede kwartaal worden verwerkt in een voorstel. Hoewel de uitwerking van sommige van de aanbevelingen complex zal zijn, is dit plan een speerpunt van het beleid van de Europese Commissie. Dit wordt ondersteund door het huidige politieke momentum, zoals de duidelijke stellingname van de Franse president Macron op het gebied van klimaatverandering.

Cyberbeveiliging als beleggingsrisico

Conferentiepresentatie

We hebben een presentatie verzorgd op een conferentie over cybercrime en cyberbeveiliging, die werd bijgewoond door Chief Information Security Officers (CISO's) en gelijksoortige functionarissen van beursgenoteerde ondernemingen. Tijdens onze presentatie hebben we het belang van dit toenemende risico voor beleggers benadrukt. Omdat het aantal cyberaanvallen de afgelopen jaren dramatisch in omvang en schaal is toegenomen, wordt er algemeen van uitgegaan dat het voor ondernemingen niet de vraag is of zij worden aangevallen maar wanneer dit zal gebeuren. Deze situatie brengt voor ondernemingen stijgende kosten met zich mee, zoals wel blijkt uit de ontwrichtende werking van de ransomware NotPetya uit 2017, die leidde tot een aantal winstwaarschuwingen van vooraanstaande ondernemingen, alsook de hoge boetes die vanaf mei 2018 kunnen worden opgelegd krachtens de Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG) van de EU.

Naast het geven van uitleg over wat volgens ons best practice voor het voorkomen en beheersen van cyberberrisico's is, hebben we ervoor gepleit dat ondernemingen meer gedetailleerde informatie naar buiten brengen en aandeelhouders met grotere regelmaat bij dit onderwerp

betrekken. Uit onze engagementsinitiatieven op dit gebied is ons gebleken dat bedrijven vaak een veel uitgebreider en robuuster risicobeheersingsprogramma hebben dan zij rapporteren aan aandeelhouders in hun openbare verslaglegging. Hierdoor is het lastig te bepalen in hoeverre een bedrijf zich heeft beschermd tegen cyberaanvallen. Deze summier informatieverstrekking is vaak geworteld in de angst om zich kwetsbaar op te stellen. Dit is naar onze mening niet noodzakelijkerwijs terecht, en gezien het toegenomen belang van dit onderwerp voor beleggers is een dergelijke stellingname niet langer houdbaar.

De presentatie werd bijgewoond door meer dan 70 ondernemingen, waaronder zeven prioriteitsondernemingen, waaronder **Anglo American, BP, GlaxoSmithKline, McDonald's Corporation** en **The Western Union Company**.

Amerikaanse belastinghervormingen en beloningen van bestuurders

Reactief engagement

De Tax Cuts and Jobs Act uit 2017 is per 1 januari 2018 van kracht geworden en heeft gevolgen voor de beloningsregelingen van bestuurders op de Amerikaanse markt. Zo zijn de voorwaarden om variabele prestatie gerelateerde beloningen als aftrekpost voor de onderneming op te voeren, afgeschaft. Tot deze voorwaarden behoorden onder meer de hantering van objectief gemeten prestatiedoelstellingen die aan aandeelhouders werden bekendgemaakt, bonuslimieten en het niet toestaan van bonusregelingen met toekenning op grond van discretionaire bevoegdheid.

Gezien het gebrek aan erkende best practices voor beloning op de Amerikaanse markt, zagen wij deze belastingwetgeving als een effectief middel voor het tegengaan van slechte beloningspraktijken en als een sterke basis voor het opzetten van stimuleringsregelingen die beter zijn afgestemd op de belangen van aandeelhouders. Als reactie op deze recente ontwikkelingen hebben we de voorzitters van de remuneratiecommissies van de grootste Amerikaanse ondernemingen in portefeuille aangeschreven om duidelijk te maken dat wij, ondanks het feit dat de vereisten of economische voordelen van de belastingwet niet langer van toepassing zijn, van mening zijn dat dergelijke voorwaarden relevant zijn en gehandhaafd moeten worden om verslechtering van de beloningspraktijken te voorkomen. We hebben in dit kader een uiteenzetting gegeven van onze verwachtingen op het gebied van beloningen, zoals aan de orde gesteld in onze richtlijnen voor ondernemingsbestuur.

Gezien de stijgende beurskoersen in 2017, die deels werden ingegeven door het vooruitzicht van verlaging van de vennootschapsbelasting, hebben we tevens gewaarschuwd voor beloningsuitkomsten die zijn gebaseerd op deze marktomstandigheden in plaats van onderliggende financiële prestaties, aangezien deze omstandigheden zich volledig buiten de controle of invloed van het uitvoerend management afspeelen. Eveneens hebben we ervoor gewaarschuwd dat, in gevallen waarin ondernemingen aanzienlijke afschrijvingen voor uitgestelde belastingvorderingen hebben opgenomen en

dit een negatief effect heeft op de financiële prestaties of de aandelenkoers van het jaar in kwestie, het de taak van de remuneratiecommissies is ervoor zorg te dragen dat de beloningsuitkomsten aansluiten bij de ervaringen van de aandeelhouders in dat jaar. Nu het seizoen met de aandeelhoudersvergaderingen van 2018 in aantocht is, zullen wij nauwlettend toezicht houden op de ondernemingen waar volgend kwartaal gestemd wordt. In totaal zijn 50 ondernemingen aangeschreven, waaronder zes prioriteitsondernemingen, waaronder **Amazon.com, Johnson & Johnson** en **Walmart**.

Actualisering van Britse Corporate Governance Code

Overheidsbeleid

In het eerste kwartaal hebben we onze reactie gegeven op de consultatie van de Financial Reporting Council (FRC) betreffende de beoordeling van de Britse Corporate Governance Code en hebben we deelgenomen aan besprekingen over dit onderwerp met de Investment Association.

We zijn bijzonder verheugd over de nadruk die door de FRC wordt gelegd op bedrijfscultuur en diversiteit (met inbegrip van berichtgeving over de verhouding man/vrouw in raden van bestuur). We hebben ons uitgesproken voor het focussen op bestuurdersbeloningen op basis van de uitkomsten over een langere termijn en zijn verheugd over de voorstellen voor het als niet-onafhankelijk beschouwen van niet-bestuurders met een langer dienstverband.

Tot slot hebben wij ons uitgesproken tegen het zitting nemen van personeelsvertegenwoordigers in de raad van bestuur omdat dit mogelijk een verstoring zal veroorzaken van het one-tier bestuursmodel. We hebben echter wel voorstellen gedaan voor betere bepalingen voor ondernemingen om rekening te houden met de meningen van alle belangrijke stakeholders.

Overheidsbeleid

Maand	Onderwerp	Initiatief
Januari	Ondernemingsbestuur	Wij hebben input geleverd op de consultatie van de Canadian Securities Administrators over de onafhankelijkheid van leden van de raad van bestuur en het auditcomité
Januari	Volksgesondheid	Wij hebben een brief over de Access to Medicine Index aan de Sustainability Accounting Standard Board over Biotechnologie en de farmaceutische industrie mede ondertekend.
Maart	Ondernemingsbestuur	Wij hebben onze reactie gegeven op de consultatie van de Financial Reporting Council betreffende de voorgestelde herziening van de Britse Corporate Governance Code
Maart	Ondernemingsbestuur	Wij hebben onze reactie gegeven op de consultatie van de Corporate Governance Council in Singapore betreffende haar rapport met aanbevelingen

Engagement prioriteitsbedrijven

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de ondernemingen die op onze jaarlijkse prioriteitenlijst staan. Met deze ondernemingen - die de afgelopen vier kwartalen onderdeel vormden van uw portefeuille - hebben wij het afgelopen kwartaal contact gehad. De selectie van prioriteitsondernemingen is gebaseerd op een grondige analyse onder onze klanten, onze eigen ESG-risicoscores, eerdere engagementactiviteiten alsmede het oordeel en de expertise van ons Governance & Sustainable Investment team. Voor iedere prioriteit wordt aan het begin van het jaar vastgesteld wat de engagementsdoelstellingen zijn (zie bijlagen). De activiteiten zijn bij die prioriteitsondernemingen intensiever dan bij bedrijven waarmee we reactief engagen. Over onze contacten met ondernemingen brengen wij verslag uit in de vorm van casestudies. Dit betreft ondernemingen die het afgelopen kwartaal in positieve danwel negatieve zijn opgevallen. Voor uitgebreide informatie over onze engagementactiviteiten verwijzen wij u graag naar de web-based **reo**® Partner Portal.

Naam	Sector	ESG-risicoscore	Reactie op engagement	Thema's							
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering	
Albemarle Corp	Basismaterialen	Goed	Goed	●	●		●				●
Amazon.com Inc	Duurzame consumptiegoederen	Matig	Matig							●	
AutoZone Inc	Duurzame consumptiegoederen	Matig	Matig				●				
Bayer AG	Gezondheidszorg	Voldoende	Voldoende		●			●		●	
Big Lots Inc	Duurzame consumptiegoederen	Matig	Matig				●				
BP PLC	Energie	Goed	Goed		●						
Cemex SAB de CV	Basismaterialen	Matig	Matig				●				●
General Electric Co	Industrie	Voldoende	Matig							●	
GlaxoSmithKline PLC	Gezondheidszorg	Goed	Goed		●			●		●	
HSBC Holdings PLC	Financiële instellingen	Goed	Goed		●					●	
International Consolidated Airlines Group SA	Industrie	Voldoende	Voldoende		●						
Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Voldoende	Voldoende					●		●	
Keyence Corp	IT	Matig	Matig							●	
L Brands Inc	Duurzame consumptiegoederen	Goed	Goed	●			●				
Martin Marietta Materials Inc	Basismaterialen	Voldoende	Voldoende	●						●	●
McDonald's Corp	Duurzame consumptiegoederen	Voldoende	Voldoende		●					●	
Mylan NV	Gezondheidszorg	Voldoende	Voldoende					●			
Novartis AG	Gezondheidszorg	Goed	Goed	●	●			●			
Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Voldoende	Voldoende		●			●		●	
Ryanair Holdings PLC	Industrie	Goed	Goed		●		●			●	
Samsung Electronics Co Ltd	IT	Voldoende	Voldoende		●						
SAP SE	IT	Goed	Goed		●					●	
Solvay SA	Basismaterialen	Goed	Goed								●
Toray Industries Inc	Basismaterialen	Voldoende	Voldoende		●					●	
UniCredit SpA	Financiële instellingen	Goed	Goed		●					●	
US Bancorp	Financiële instellingen	Voldoende	Voldoende							●	
Walmart Inc	Niet-duurzame consumptiegoederen	Voldoende	Voldoende							●	
Wells Fargo & Co	Financiële instellingen	Voldoende	Voldoende		●					●	
Western Union Co/The	IT	Goed	Goed		●					●	

Reactie op engagement:

Goed: bereid tot dialoog en doorvoeren van aanbevelingen.

Voldoende: beschikbaar voor discussie, maar minder bereid tot doorvoeren van aanbevelingen.

Matig: geen reactie of niet bereid om dialoog aan te gaan.

Blanco: engagement net gestart of in afwachting van reactie

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Duke Energy Corp

Land: Verenigde Staten

Sector: Nutsbedrijf

Prioriteitsbedrijf: -

ESG-risicoscore:

Reactie op engagement: Goed

Thema: Klimaatverandering

Onderwerp: Emissiebeheer

Achtergrond

Als grootste elektriciteitsleverancier van de Verenigde Staten is de houding van Duke Energy ten opzichte van klimaatverandering in belangrijke mate bepalend voor de toekomstige uitstoot van broeikasgassen in de Verenigde Staten. Ondanks de beleidsonzekerheid is de onderneming consistent in haar stellingname dat een energietransitie onvermijdelijk is, en dat het noodzakelijk is het accent in haar energieportefeuille te verschuiven naar koolstofarme energie. Het aandeel van energie uit steenkool in haar energieportefeuille is al gedaald van 58% in 2005 naar 33% op dit moment. Beleggers oefenen echter druk uit op Duke om meer informatie te verstrekken over de snelheid en omvang van deze transitie, en in 2017 is er met 46,4 procent van de stemmen een aandeelhoudersbesluit genomen waarin het bedrijf wordt verzocht een 2 graden Celsius-scenario te ontwikkelen. In 2017 heeft de onderneming een nieuw emissiereductiestreefcijfer voor 2030 bekendgemaakt en in 2018 heeft zij een Klimaatrapport voor Aandeelhouders gepubliceerd.

Actie

BMO heeft de onderneming al diverse malen telefonisch benaderd en neemt daarnaast vanaf 2013 deel aan een gezamenlijk engagement. Aandachtsgebieden zijn onder meer de toekomstige energiemix, de mate waarin de plannen van de onderneming aansluiten bij het Clean Power Plan, en stresstests en scenarioanalyses. In breder verband strekt onze inzet zich ook uit tot waterbeheer en de risico's die verband houden met de emissies van steenkool. Tijdens ons meest recente telefonisch onderhoud van eind 2017 hebben wij de inhoud van het voorgestelde klimaatrapport aan de orde gesteld. Wij hebben onder meer uitgelegd welke onderwerpen daarin volgens ons moeten worden belicht en welke specifieke scenario's het meest geloofwaardig overkomen op aandeelhouders. De onderneming heeft haar Klimaatrapport in maart gepubliceerd. Dit is een belangrijke mijlpaal, niet alleen voor Duke Energy, maar voor de Amerikaanse nutssector als geheel. Het rapport schept een precedent dat aantoont dat het uitvoeren van scenarioanalyses voor de lange termijn een haalbare optie is voor energiebedrijven. Een optie die veel verder gaat dan de retrospectieve rapportage die gebruikelijk is in deze sector.

Oordeel

In haar rapport zet de onderneming uiteen in hoeverre haar strategie consistent is met een 2 graden Celsius-scenario voor de toekomst. Duke ziet haar streven om haar emissies tussen 2005 en 2030 met 40% te reduceren als in lijn met deze doelstelling. Wat betreft de langere termijn stelt Duke dat een consistent beleid vereist dat zij energie uit steenkool vóór 2050 helemaal uit haar portefeuille verwijdert. Hoewel dit alles ambitieus klinkt, blijkt uit nadere bestudering dat hier sprake is van een conservatieve aanpak. In het gekozen 2 graden Celsius-scenario wordt uitgegaan van een gelijk percentage aan emissiereducties in alle sectoren. In veel andere 2 graden Celsius-scenario's hanteert men echter als uitgangspunt dat de elektriciteitssector sneller koolstofarm kan worden gemaakt dan sectoren waar het veel moeilijker is de uitstoot terug te dringen, zoals de luchtvaartsector. Bovendien voert de onderneming een voorzichtig beleid op het gebied van hernieuwbare energie. Zelfs in haar 2050-scenario vormt hernieuwbare energie minder dan een kwart van haar energieportefeuille. Niettemin is het grote voordeel van dit rapport dat het de weg vrijmaakt voor een debat tussen aandeelhouders en ondernemingen. Wij nemen later dit jaar contact op met andere nutsbedrijven om te informeren wanneer wij van hen soortgelijke publicaties in lijn met de Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) kunnen verwachten.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Fresenius SE & Co KGaA

Land: Duitsland

Sector: Gezondheidszorg

Prioriteitsbedrijf: -

ESG-risicoscore:

Reactie op engagement: Goed

Thema: Zakelijk gedrag

Onderwerp: Omkoping, corruptie en transparantie

Achtergrond

Dit Duitse gezondheidszorgbedrijf is de afgelopen jaren verwickeld geweest in een aantal rechtszaken en schikkingen, die vragen oproepen over het zakelijk gedrag van de onderneming en haar beheer van nalevingsrisico's. Volgens ons wordt deze onderneming meer dan andere bedrijven in deze sector geconfronteerd met ESG-risico's, en wij maken ons al langer zorgen over de betrekkelijk gebrekkige informatievoorziening van Fresenius SE over haar beheersing van deze risico's. Uit onze analyse blijkt bijvoorbeeld dat de gedragscode van de onderneming van mindere kwaliteit is dan die van haar concurrenten. Dit is een indicator dat de onderneming in vergelijking met haar concurrenten in deze sector een slechtere aanpak heeft van bedrijfsethiek.

Actie

Wij hebben in 2016 en 2017 uitgebreid met de onderneming gesproken over deze kwestie. In deze periode was Fresenius SE een prioriteitsonderneming in ons engagementprogramma. Al betrekkelijk vroeg tijdens ons engagement werd duidelijk dat de onderneming breedvoerige programma's heeft om deze risico's te beperken maar dat zij dit niet op adequate wijze naar buiten brengt. De onderneming gaf te kennen dat zij werkt aan oplossingen voor kwesties die spelen in het scala van bedrijven in het concern, en dat het lastig is daarvan op het niveau van de houdstermaatschappij op coherente wijze verslag te doen. Hierbij speelde ook een nieuwe EU-richtlijn een rol, die betere rapportage door bedrijven verplicht stelt. Begin 2018 informeerde de onderneming ons dat er een nieuw hoofdstuk over beheersing van duurzaamheidsrisico's zou worden toegevoegd aan haar komende jaarverslag. Wij hebben het document na publicatie in maart gelezen en hebben de onderneming laten weten dat wij dit een aanzienlijke verbetering vinden ten opzichte van eerdere jaarverslagen. Wij waren verheugd over de op materialiteitsanalyses gebaseerde aanpak in het jaarverslag, waarin kwaliteit van de zorg en zakelijk gedrag worden aangemerkt als de twee belangrijkste duurzaamheidsrisico's. Wij zijn het eens met deze zienswijze. Wij hebben de onderneming schriftelijk laten weten dat wij tevreden zijn over het jaarverslag en wij hebben specifieke aanbevelingen gedaan voor verdere verbeteringen in toekomstige jaarverslagen. Een van deze aanbevelingen betreft rapportage over de prestaties op het gebied van zakelijk gedrag en nalevingskwesties.

Oordeel

Wij zijn onder de indruk van de kwaliteit en kwantiteit van de door Fresenius SE verstrekte informatie bij haar eerste serieuze poging tot duurzaamheidsrapportage. Dit geeft beleggers en andere stakeholders aanzienlijk meer inzicht in het beleid van de onderneming, dat in veel opzichten toereikend is om de ESG-uitdagingen aan te gaan waarmee het bedrijf wordt geconfronteerd. De onderneming heeft goed gereageerd op ons engagement van de afgelopen twee jaar. Wij zullen de kwaliteit van haar informatieverstrekking de komende jaren blijven volgen.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Novartis AG

Land: Zwitserland

Sector: Gezondheidszorg

Prioriteitsbedrijf: ✓

ESG-risicoscore:

Reactie op engagement: Goed

Thema: Milieubeheer

Onderwerp: Waterbeheer

Achtergrond

Hoewel de farmaceutische branche niet de meest waterintensieve sector is, is zoet water van goede kwaliteit van essentieel belang voor de productie van geneesmiddelen. Daarom zijn consistente waterleveranties cruciaal voor bedrijven in deze sector. Wanneer de kwaliteit van het geleverde water niet voldoet aan de eisen, wordt het water vaak extra bewerkt en gezuiverd. Waterafhankelijke processen zijn onder meer de eerste chemische synthese, het productieproces, de reiniging van apparatuur en bepaalde onderdelen van de toeleveringsketen. Er is ook water benodigd voor koeling tijdens het productieproces en voor de datacentra. In deze gevallen hebben de problemen betrekking op kwantiteit in plaats van de kwaliteit. Daarom moeten ondernemingen rekening houden met beide factoren en moeten zij zorgdragen voor een adequaat beheer daarvan.

Actie

Als deelnemer aan een gezamenlijk engagementproject onder de vlag van de PRI, hebben wij in 2009 de onderneming aangemoedigd het CEO Water Mandate te ondertekenen. Dit mandaat is een initiatief van het Global Compact van de Verenigde Naties. Hoewel Novartis dit initiatief niet heeft ondertekend, heeft zij in 2017 een vermelding gekregen in de Water A-lijst van het CDP-waterprogramma. Dit betekent dat de onderneming maatregelen heeft genomen in lijn met goed waterbeheer en beste werkmethode toepast op het gebied van schoon-waterbeleid. Wij hebben in 2017 contact opgenomen met de onderneming om het onderwerp water, en met name water in de toeleveringsketen, te bespreken. De onderneming gaf toe dat dit laatste een grote risicofactor is. Volgens gegevens die door de onderneming in het kader van het CDP-programma zijn verstrekt, vindt 35% van de totale waterconsumptie van Novartis plaats in de toeleveringsketen. Vervolgens hebben wij over water een diepgaand gesprek gevoerd met de Global Head of Environment en de Head of Water Resources. Het is duidelijk dat de onderneming de risico's goed weet te beheersen en conform beste werkmethode de waterrisico's beoordeelt. Maar de onderneming heeft wel toegegeven dat de werkmethode in de toeleveringsketen van mindere kwaliteit zijn dan die in het eigen bedrijf, mede omdat minder dan 1% van de leveranciers wordt gevraagd verslag uit te brengen over watergebruik, waterrisico's of beheer van waterkwesties.

Oordeel

In 2016 heeft Novartis deelgenomen aan een pilotapplicatie van het Natural Capital Protocol, waarmee de onderneming externe milieukosten kon berekenen. Koolstofemissies en watergebruik in de toeleveringsketen waren de belangrijkste externe milieukostenposten, met een geschat kostenbedrag van 1,2 miljard dollar. Hoewel de onderneming onvolkomenheden signaleert in deze "impactwaardering", vinden wij het uitvoeren van deze analyse bemoedigend en zullen wij de vinger aan de pols houden wat betreft vooruitgang in dezen. Novartis gaat goed om met de beheersing van waterrisico's, haar rapportage is van hoog niveau en het bedrijf implementeert strategieën voor het gebruikmaken van watergerelateerde kansen, zoals de installatie van een ultrafiltratiesysteem met omgekeerde osmose in Turkije om het waterverbruik te verminderen en de kwaliteit van afvalwater te verbeteren. Het bestuur houdt toezicht op het waterbeheer, en het waterbeleid is geïntegreerd in de bedrijfsstrategie. Wij juichen het toe dat het bedrijf zowel wat betreft het CDP-waterprogramma als haar rapportage over SDG-kwesties leiderschapsstatus heeft weten te verwerven. Wij zullen haar voortuitgang op het gebied van waterbeheer in haar toeleveringsketen blijven volgen en zullen ook haar waterbeheer in het eigen bedrijf monitoren om te controleren of zij haar leiderschapsstatus in het CDP-waterprogramma weet te behouden. Dit is onderdeel van ons engagement voor 2018.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Solvay SA

Land: België

Sector: Basismaterialen

Prioriteitsbedrijf: ✓

ESG-risicoscore:

Reactie op engagement: Goed

Thema: Klimaatverandering

Onderwerp: Emissiebeheer

Achtergrond

Volgens ons onderzoek heeft Solvay, een Belgische producent van chemische oplossingen, de hoogste uitstoot van broeikasgassen in haar sector. Dit, in combinatie met haar ambitieuze doelstelling haar uitstoot van broeikasgassen vóór 2025 met 40% te verlagen, heeft onze belangstelling gewekt voor deze onderneming. Wij wilden onderzoeken hoe zij van plan is dit te realiseren. Bovendien heeft de onderneming niet gereageerd op ons engagement in 2016 met betrekking tot beheer van koolstofemissies. Daarom hebben wij besloten Solvay in 2018 als prioriteitsonderneming te behandelen.

Actie

We hebben in maart telefonisch contact opgenomen met Solvay om te vernemen hoe zij denkt haar reductiedoelstelling voor de uitstoot van broeikasgassen te realiseren. De onderneming is doende de uitstoot van broeikasgassen te verlagen door wijzigingen aan te brengen in haar productportfolio en door programma's voor energie-efficiëntie te volgen. Solvay is al goed op weg om de emissiereductiedoelstelling te halen. Zij ligt zelfs zo goed op schema dat zij deze doelstelling waarschijnlijk al in 2020 zal halen. Volgens de onderneming is dit te danken aan haar actieve beheer van haar productportefeuille. Bovendien rapporteerde de onderneming dat in 2017 49% van haar inkomsten afkomstig was uit duurzame oplossingen. Dit betekent dat de onderneming haar doelstelling van 50% ruim voor 2025 zal realiseren. Ook dit is te danken aan Solvay's toonaangevende en actieve beheer van haar productportefeuille. De onderneming heeft een tool Sustainable Portfolio Management (SPM) ontwikkeld, waarin bij het nemen van bedrijfsbesluiten rekening wordt gehouden met de totale levenscyclus van de producten van de onderneming. In deze tool wordt rekening gehouden met de milieugevolgen van de productie van het product, de ecologische voetafdruk van het product zelf, alsook de marktgebonden behoeften en lacunes op het gebied van duurzaamheid. Op basis van deze procedure kan Solvay producten aan de hand van hun groeikansen indelen in vijf categorieën.

Oordeel

Uit ons engagement met Solvay blijkt dat de onderneming ondanks haar hoge uitstoot van broeikasgassen koploper is op het gebied van beheer van ESG-kwesties. Solvay hanteert met name een sterke en toonaangevende aanpak van de levenscyclusbeoordeling van haar producten, en neemt op basis daarvan zakelijke beslissingen die haar ecologische voetafdruk en die van haar klanten verkleinen. Tegelijkertijd zoekt de onderneming naar marktkansen voor duurzame oplossingen.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Toray Industries Inc

Land: Japan

Sector: Basismaterialen

Prioriteitsbedrijf: ✓

ESG-risicoscore:

Reactie op engagement:
Voldoende

Thema: Zakelijk gedrag

Onderwerp: Gegevensvervalsing

Achtergrond

Toray is specialist in geavanceerde materialen en een van de meest invloedrijke ondernemingen van Japan. De onderneming neemt van oudsher het voortouw binnen de krachtige Keidanren-lobby, die geruime tijd een front vormde tegen hervorming van corporate governance in de gesloten directiekamers van het Japanse bedrijfsleven. Ondanks de ingrijpende veranderingen die de laatste jaren in de markt als geheel hebben plaatsgevonden – met name sinds de invoering van de Corporate Governance Code in 2015 – houdt Toray nog altijd vast aan verouderde bestuurspraktijken. Het feit dat het bestuur niet in staat is effectief toezicht te houden op het management kwam sterk in de belangstelling te staan toen de onderneming verweekeld raakte in een schandaal dat het vertrouwen van klanten en beleggers ernstig heeft geschaad. Toray onthulde in november 2017 dat het bedrijf ruim acht jaar lang productkwaliteitsgegevens heeft vervalst. Meteen na deze bekendmaking is de aandelenkoers scherp gedaald, en de koers is momenteel nog steeds tien procent lager dan voorheen.

Actie

Wij onderhouden sinds 2013 intensief contact met de onderneming. Dit contact bestond onder meer uit diverse vergaderingen in Tokyo. Wij hebben de onderneming ook benaderd in een gezamenlijk initiatief van betrokken beleggers, waarbij Japanse ondernemingen worden opgeroepen een bestuur samen te stellen dat voor een derde uit onafhankelijke bestuursleden bestaat. Toray is al een aantal jaren een prioriteitsonderneming. Nadat wij de afgelopen jaren in toenemende mate de hoop begonnen te verliezen dat er ooit nog veranderingen van betekenis zouden plaatsvinden bij Toray, werd het nieuws over de vervalsing van productkwaliteitsgegevens bekend. Wij hebben onmiddellijk schriftelijk contact opgenomen met de President van de onderneming en verzocht om een serie hervormingen en een onafhankelijk onderzoek. Wij hebben gevraagd hoe de onderneming denkt de bedrijfscultuur te veranderen, vooral in het licht van het bericht dat de onderneming de informatie over de vervalsing twee jaar onder de pet heeft gehouden, iets dat bijzonder schadelijk is voor de bedrijfsreputatie. De onderneming reageerde meteen en bood ons een gesprek met een van haar directeuren aan. Er was ons nooit eerder op dit niveau toegang tot de onderneming verleend. In maart 2018 hebben wij in Londen een persoonlijk gesprek gehad met de directeur. Het was een open en diepgaand gesprek. Wij hebben opnieuw benadrukt dat wij echte veranderingen wensen te zien bij het bedrijf, vooral wat betreft de bestuursstructuur en de werkmethoden.

Oordeel

Nadat wij jarenlang weinig vooruitgang hadden geboekt met ons engagement, bleek het schandaal de katalysator die Toray eindelijk deed beseffen dat zij veranderingen moet doorvoeren. Wij zijn onder de indruk van de wijze waarop Toray haar beleggers vervolgens tegemoet is getreden - inclusief de toegang tot de raad van bestuur voor een openhartig gesprek. Dat is iets dat men nog steeds zelden ziet in Japan. De onderneming heeft ons verzekerd dat zij serieus overweegt veranderingen aan te brengen in haar corporate governance. Wij wachten nu af welke veranderingen precies zullen worden doorgevoerd en op welke termijn dit zal gebeuren. Wij blijven controleren hoe Toray haar diverse hervormingen doorvoert en hoe zij verslag doet van haar prestaties op dit gebied.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Engagement casestudies

Onderneming: Wells Fargo & Co **Land:** Verenigde Staten **Sector:** Financiële sector

Prioriteitsbedrijf: ✓ **ESG-risicoscore:** **Reactie op engagement:** Voldoende

Thema: Zakelijk gedrag

Onderwerp: Hervormingen naar aanleiding van schandaal

Achtergrond

In 2016 maakte Wells Fargo bekend dat aan het bedrijf 185 miljoen dollar aan boetes was opgelegd vanwege ongeoorloofde koppelverkoop door haar retailbankbedrijf. Dit zou te wijten zijn aan een combinatie van de verkeerde bedrijfscultuur, verkeerd afgestemde verkooppraktijken en een gebrek aan toezicht op de naleving van regels. Na een lange periode waarin helemaal niets van de onderneming werd vernomen, werden onze vasthoudende verzoeken om een dialoog eindelijk beloofd met een vergadering met vertegenwoordigers van de onderneming op de voorjaarsconferentie van de Council of Institutional Investor's (CII) in San Diego in het derde kwartaal van 2017. Tijdens deze vergadering en diverse vervolgvergaderingen heeft de onderneming uitgelegd welke stappen zij heeft ondernomen. Zij heeft haar werkmethoden herzien, het toezicht verbeterd door centralisatie van haar belangrijkste risicofuncties en nieuwe bestuursleden geïnstalleerd. Al met al zijn wij tevreden over de bereidheid van de onderneming weer in contact te treden met de aandeelhouders, hoewel wij wel van mening zijn dat het tempo van de veranderingen lager ligt dan wij hadden verwacht.

Actie

In februari heeft de Federal Reserve aan de bank een ongewoon strenge straf opgelegd door te bepalen dat het totale vermogen van de onderneming niet meer mag groeien dan de totale vermogensomvang per eind 2017. Om deze straf ongedaan te maken, moet de onderneming vóór september afdoende verbeteringen hebben doorgevoerd. Deze onverwachte maatregel was een grote schok voor de onderneming en de markt. En had tot gevolg dat de koers van de aandelen van de onderneming met 10% daalde. Toen dit nieuws bekend werd, heeft de onderneming meteen contact met ons gezocht om ons een telefonisch onderhoud met haar bestuursvoorzitter, die eind 2017 is benoemd, aan te bieden. Tijdens ons telefonisch onderhoud gaf zij te kennen dat de onderneming teleurgesteld is over de omvang van de boete die is opgelegd door de Federal Reserve, vooral in het licht van de vooruitgang die volgens haar is geboekt op het gebied van hervorming van de bedrijfscultuur en bedrijfsvoering. Tegelijkertijd gaf zij te kennen dat de onderneming zich gezien het momentum van deze kwestie in een goede positie bevindt om aan de vereisten van de Federal Reserve te voldoen. Omdat wij wisten dat zij een van de sprekers zou zijn op naderende voorjaarsconferentie van de CII in Washington D.C., die wij ook zouden bijwonen, hebben wij haar verzocht om een aanvullende vergadering. De onderneming heeft deze uitnodiging graag geaccepteerd en wij hebben de bestuursvoorzitter persoonlijk ontmoet om onze mening te geven over de situatie waarin de onderneming zich bevindt en om ons engagement met de onderneming verder te verbeteren.

Oordeel

Hoewel het teleurstellend is dat de onderneming opnieuw is beboet voor kwesties die al door andere toezichthouders zijn opgepakt, is dit niet echt verrassend gezien de ernst van de misleidende verkopen. Wij zijn tevreden over het initiatief van de onderneming om met ons in contact te treden, en dit bevestigt onze indruk dat de onderneming werkt aan herstel van haar relatie met beleggers. Wij zijn ook verheugd over de consistente boodschap die wordt uitgedragen door de bestuursvoorzitter, een boodschap die in lijn is met de eerdere mededelingen van de onderneming. Tijdens onze persoonlijke ontmoeting heeft de nieuwe bestuursvoorzitter een goede indruk op ons gemaakt. Zij lijkt zich met name goed bewust van het belang van hervorming van de bedrijfscultuur ter ondersteuning van de invoering van het nieuwe governance- en compliance-beleid. De deadline in september geeft ons engagement dit jaar een hernieuwde impuls om te controleren of de onderneming erin slaagt aan de vereisten te voldoen.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag Matig Bovengemiddeld Hoog

Engagementprojecten

Hieronder doen we verslag inzake prioriteitsprojecten waarin wij het afgelopen jaar vooruitgang hebben geboekt. Kijk voor een volledig overzicht van alle prioriteitsprojecten in de bijlage aan het einde van dit verslag. Voor uitgebreide informatie over onze engagementactiviteiten met betrekking tot deze projecten en de betrokken ondernemingen verwijzen wij u graag naar de web-based **reo**® Partner Portal.

Project **Verantwoorde modellen bij de prijsstelling van geneesmiddelen**

Thema **Maatschappij**

Doelstelling

Verantwoorde modellen bij de prijsstelling van geneesmiddelen: Er is in de Verenigde Staten veel aandacht voor farmaceutische bedrijven na een aantal controversiële incidenten waarbij deze bedrijven de prijs voor behandelingen extreem hebben verhoogd. Bedrijven als Valeant en Turing zijn voor het Amerikaanse Congres geslept en stevig bekritiseerd om hun werkwijzen. Wij zullen de belangrijkste spelers in deze sector aansporen om de negatieve publieke perceptie te keren door sterke en verantwoorde modellen voor de prijsstelling in te voeren. Van de grootste internationale farmaceutische bedrijven willen wij dan 1) weten hoe ze tegen een verantwoorde prijsstelling aankijken en hoe ze een eventuele prijsverhoging van behandelingen tot een aanvaardbaar niveau denken te beperken; 2) sterke en duurzame werkwijzen ten aanzien van prijsstelling zien, met een goed evenwicht tussen winst oogmerk enerzijds en legitieme onderzoeks- en ontwikkelingsinspanningen anderzijds, die levensreddende geneesmiddelen kunnen opleveren en verdere weerstand in de maatschappij en de politiek tot een minimum kunnen beperken; en 3) achterblijvers aanspreken en aanmoedigen om over te gaan op een transparante en verantwoorde prijsstelling voor producten.

Voortgang

Wij hebben de door ons in 2017 ontplooid intensieve engagementsactiviteiten op dit gebied geevalueerd. Onze voornaamste conclusie is dat farmaceutische bedrijven zich in toenemende mate bedienen van verschillende werkmethoden om tot een verantwoorde prijsstelling van geneesmiddelen te komen. Wij hebben goede praktijken gesignaleerd op de volgende gebieden: bestuurlijke expertise en -toezicht, beleid, vrijwillige beperking van prijsverhogingen, invoering van alternatieve modellen voor prijsstelling, transparantie over lobbyactiviteiten en politieke uitgaven, interne controles en transparante rapportage. Geen van de bedrijven die wij hebben onderzocht en benaderd heeft tot dusver alle aspecten geïmplementeerd. Wij hebben schriftelijk contact opgenomen met de CEO's van toonaangevende internationale farmaceutische bedrijven om onze kennis met hen te delen. Wij hebben deze ondernemingen verzocht ons te berichten in hoeverre hun werkmethoden overeenkomen met de door ons opgestelde lijst van goede werkmethoden. Dit kwartaal hebben wij 30 ondernemingen benaderd, waaronder: Bayer, GlaxoSmithKline, Johnson & Johnson, Mylan, Novartis, Roche.

Project

Reacties van ondernemingen op aandeelhoudersbesluiten die met meerderheid van stemmen zijn aangenomen

Thema

Governance

Doelstelling

Reacties van ondernemingen op aandeelhoudersbesluiten die met meerderheid van stemmen zijn aangenomen: Als onderdeel van onze voortdurende inspanning om bij Amerikaanse emittenten meer verantwoording aan en inlevingsvermogen in de aandeelhouders te stimuleren, brengen wij bij dit project ondernemingen in kaart waar bepaalde moties de steun van de meerderheid hebben gekregen, maar waar vooralsnog geen veranderingen zijn doorgevoerd. Wij gaan vervolgens in gesprek met de ondernemingen in kwestie en dringen aan op een plan om op de zorgpunten van beleggers te reageren en om in de toekomst een grotere bereidheid tot luisteren aan de dag te leggen.

Voortgang

Na onze inspanningen in 2017 hebben wij in het eerste kwartaal van 2018 opnieuw contact opgenomen met Amerikaanse ondernemingen waar op de aandeelhoudersvergadering van 2017 aandeelhoudersvoorstellen met een meerderheid van stemmen zijn aangenomen, tegen het negatieve stemadvies van het management in. Vorig jaar hebben wij schriftelijk contact opgenomen met 26 ondernemingen waar dit het geval was. Wij hebben hen aangemoedigd gehoor te geven aan de wensen van de aandeelhouders, en hebben hen verzocht ons te informeren over welke maatregelen zij voornemens zijn te nemen naar aanleiding van deze aandeelhoudersbesluiten. Van de ondernemingen waarmee wij in eerste instantie contact hadden opgenomen, hebben er 14 geantwoord en hebben er twee separaat aangekondigd dat zij gehoor zullen geven aan het verzoek in het aandeelhoudersvoorstel. Dit kwartaal hebben wij ons engagement met de overige 10 ondernemingen geëscaleerd door andere institutionele beleggers uit te nodigen een herinneringsbrief te ondertekenen. Hieraan hebben negen andere institutionele beleggers gehoor gegeven. Deze beleggers vertegenwoordigen tezamen een beheerd vermogen van ruim 3 biljoen dollar. Naar aanleiding hiervan ontvingen wij antwoord van vier ondernemingen die in eerste instantie niet hadden gereageerd. Deze ondernemingen bevestigden dat zij conform de respectieve aandeelhoudersvoorstellen veranderingen hadden doorgevoerd. Van de resterende zes ondernemingen zullen wij de stemdocumentatie van hun aandeelhoudersvergadering 2018 te bestuderen om te achterhalen of er gehoor is gegeven aan het aandeelhoudersvoorstel van vorig jaar. Indien dit niet het geval is, zullen wij daarmee rekening houden bij het uitbrengen van onze stem bij de herverkiezing van de bestuurders. Geen van de 10 ondernemingen was overigens een prioriteitsonderneming.

NB: de volledige lijst van betrokken ondernemingen kunt u per project terugvinden in uw Portal onder de tab "Engagement Projects".

Project Informatieverschaffing over ESG door middelgrote beursgenoteerde ondernemingen

Thema Milieu; Maatschappij; Governance

Doelstelling

De manier waarop bedrijven omgaan met ESG-kwesties is steeds vaker onderwerp van analyse door beleggers die meer willen weten over de kwaliteit en levensvatbaarheid van bedrijven op de lange termijn. Centraal in alle ESG-analyses staan de beschikbaarheid en consistentie van relevante informatie over het ESG-profiel van de bedrijven in kwestie. Internationale organisaties zoals de Sustainability Accounting Standards Board (SASB), het Global Reporting Initiative (GRI), het Carbon Disclosure Project (CDP) en meer recentelijk de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) hebben veel bereikt op het gebied van informatieverschaffing over ESG. Veel - met name beginnende en kleinere - bedrijven vinden het echter nog steeds moeilijk om tegemoet te komen aan de behoeften van belanghebbenden. Deze bedrijven zien zich geconfronteerd met de kosten die een uitgebreide informatieverschaffing over ESG met zich meebrengt. Dit project is bedoeld om middelgrote beursgenoteerde ondernemingen met een hoog risico te helpen met het identificeren van hiaten in hun rapportage en het ontwikkelen van adequate kaders voor informatieverschaffing over ESG. Wij combineren BMO's eigen beoordelingen van de materialiteit in de sectoren met de kwantitatieve gegevens die beschikbaar zijn via aanbieders van ESG-onderzoeksdiensten, teneinde bedrijven te identificeren die niet aan de minimumstandaards voor informatieverschaffing over ESG voldoen en hen te stimuleren kritieke hiaten in hun rapportage te dichten. Wij concentreren ons daarbij op sectoren met hoge ESG-risico's (bijv. de industriële sector en de sectoren basismaterialen en niet-duurzame consumptiegoederen), en focussen op belangrijke kwesties zoals indicatoren voor klimaatverandering, waterschaarste en juiste inzet van menselijk kapitaal.

Voortgang

We hebben een aantal kwantitatieve en kwalitatieve analyses uitgevoerd om middelgrote beursgenoteerde ondernemingen (d.w.z. ondernemingen met een marktkapitalisatie van minder dan 10 miljard dollar) te identificeren waarbij de informatieverstrekking over ESG niet voldoet aan de minimale standaard in hun sector. Wij hebben ons geconcentreerd op de industriële sector en de sectoren basismaterialen en niet-duurzame consumptiegoederen omdat dit sectoren zijn met hoge risico's die het meest in aanmerking komen voor engagement in het kader van dit project. Als eerste stap hebben wij BMO's eigen beoordelingen van de materialiteit in de sectoren gecombineerd met de kwantitatieve gegevens die beschikbaar zijn via aanbieders van ESG-onderzoeksdiensten. Aan de hand hiervan hebben wij een shortlist opgesteld van ondernemingen die qua ESG laag scoren op de onderwerpen die door ons team zijn aangemerkt als cruciaal voor de sectoren waarin zij actief zijn. In het tweede kwartaal zullen wij deze analyse gebruiken als basis voor ons engagement met de ondernemingen op onze shortlist. Wij zullen de ondernemingen helpen met het identificeren van hiaten in hun rapportage en het ontwikkelen van adequate kaders voor informatieverschaffing over ESG.

Project

Deugdelijk beheer van gegevensbescherming

Thema

Maatschappij; Governance

Doelstelling

In mei 2018 wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht in Europa. Ingevolge deze verordening kunnen bedrijven hoge boetes opgelegd krijgen en zijn veel ondernemingen verplicht een functionaris voor gegevensbescherming aan te stellen. Om constante naleving van deze verordening te verzekeren, moeten bedrijven zorgdragen voor constante monitoring. De aanstelling van een functionaris voor gegevensbescherming is de beste manier om de risico's te beperken. Maar de vraag is hoe dit in de praktijk kan worden gerealiseerd, aangezien er verschillende bestuursstructuren zijn met een scala aan risico's en kansen. In dit project worden belangrijke Europese holdings benaderd om te achterhalen hoe zij hun corporate governance- en risicobeheersingssysteem gaan aanpassen aan deze nieuwe wetgeving.

Voortgang

In mei 2018 wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht. Bedrijven kunnen hoge boetes opgelegd krijgen en veel ondernemingen moeten een functionaris voor gegevensbescherming aanstellen. Daarom zijn wij begonnen met een onderzoek naar de risico's en kansen voor ondernemingen en naar de invoering van corporate governance- en risicobeheersystemen die aansluiten op de nieuwe regelgeving. In het eerste kwartaal hebben wij gesproken met sectorprofessionals bij ondernemingen maar ook met externe deskundigen om er zeker van te zijn dat wij over voldoende achtergrondinformatie beschikken om de dialoog met de ondernemingen aan te gaan. Daarnaast is er in februari een Viewpoint over de AVG-wetgeving gepubliceerd waarin dit onderwerp uitgebreid wordt besproken. We hebben kwantitatieve analyses uitgevoerd en 50 ondernemingen geselecteerd die in aanmerking komen voor dit project. Het merendeel van de ondernemingen is gevestigd in Europa. Maar er zijn ook bedrijven in Azië en de VS geselecteerd, die ook onder de regelgeving vallen vanwege de locatie van hun klanten en bedrijfsactiviteiten. Dit kwartaal hebben wij contact opgenomen met deze ondernemingen en verzocht om een onderhoud met de Data Protection Officer (DPO) of een senior executive die in de positie is om de rol van de onderneming op het gebied van corporate governance en toezicht te bespreken. Wij verwachten dat deze vergaderingen in het tweede of derde kwartaal zullen plaatsvinden. Wij hebben 50 ondernemingen benaderd in het kader van dit project, waaronder de volgende prioriteitsondernemingen: ASOS, GlaxoSmithKline, Roche, Ryanair, Sage, SAP en Unicredit.

NB: de volledige lijst van betrokken ondernemingen kunt u per project terugvinden in uw Portal onder de tab "Engagement Projects".

Project Water – Beheer van risico's op locatie en in de toeleveringsketen

Thema Milieu

Doelstelling

Wij nemen deel aan dit door Principles for Responsible Investment (PRI) gecoördineerde initiatief voor beheer van watergerelateerde risico's in agrarische toeleveringsketens. Wij treden hierbij voor sommige ondernemingen op als hoofdinvesteerder. Wij richten ons voornamelijk op internationale beursgenoteerde ondernemingen die actief zijn in de voedings-, dranken- en kledingsector die via hun toeleveringsketens het meest blootstaan aan agrarisch waterrisico's.

Voortgang

Sinds haar oprichting in 2015 zijn wij actief betrokken bij het gezamenlijke engagementproject onder de vlag van de PRI dat zich richt op waterrisico's in de agrarische toeleveringsketen. In 2017 werd de eerste fase van dit project afgesloten met een rapport van de hand van de PRI en het WWF. Wij hebben aan het rapport meegeschreven. Wij hebben ook leiding gegeven aan een tweejarig engagement met The Kroger Co en PepsiCo. In 2017 heeft 84% van de betrokken ondernemingen informatie verstrekt aan het CDP-waterprogramma. In 2015 was dit 66%. De bekendheid en erkenning van de waterrisico's in de agrarische toeleveringsketen zijn gemiddeld met de helft gestegen, en het aantal ondernemingen dat een inventarisatie heeft gemaakt van de waterrisico's in hun bedrijfsvoering en toeleveringsketen is in twee jaar tijd gestegen van 3% naar 25% in 2017. Dit zijn bemoedigende resultaten. Wij ondersteunen de tweede fase van het project, dat zich richt op de ondernemingen die achterblijven en deze wil stimuleren hun prestaties te verbeteren. Net als in de eerste fase zullen de voedings-, dranken-, kleding-, retail- en agrarische sector worden aangemoedigd om effectieve waterbeheerstrategieën en -procedures te implementeren, en om hun informatieverstrekking te verbeteren.

Project Invoering van de Modern Slavery Act (de wet op moderne slavernij die van kracht is in het Verenigd Koninkrijk).

Thema Maatschappij

Doelstelling

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) zijn 21 miljoen werknemers over de hele wereld slachtoffer van moderne slavernij in de toeleveringsketens van grote bedrijven. Tot moderne slavernij worden onder meer gerekend dwangarbeid, kinderarbeid en mensenhandel. Na de invoering van de Britse Modern Slavery Act 2015 zijn veel bedrijven gekomen met verklaringen over moderne slavernij. Deze verklaringen vertonen normatieve verschillen, hetgeen naar onze mening een indicatie is van de mate waarin de ondernemingen erin slagen dit probleem te beheersen. Wij zijn voornemens ondernemingen te adviseren gebruik te maken van beste werkmethode voor de aanpak van dit probleem, en wij willen inzicht krijgen in de mate waarin ondernemingen in staat zijn de risico's op dit gebied te beperken. Wij concentreren ons daarbij op internationale ondernemingen die in het Verenigd Koninkrijk actief zijn in sectoren met een verhoogd risico op moderne slavernij, zoals de voedings-, bouw-, textiel- en horecasector.

Voortgang

Wij hebben in het eerste kwartaal een analyse uitgevoerd en de doelondernemingen voor dit project in kaart gebracht. Wij hebben 25 bedrijven geselecteerd voor engagement. Het onderzoek in dit kwartaal behelsde onder meer het bepalen van de vragen die moeten worden gesteld bij het diepgaand evalueren van de verklaringen van ondernemingen over moderne slavernij. In het kader van ons onderzoek hebben wij onder meer contact opgenomen met Impactt, een Brits bureau dat adviseert over ethisch zakendoen, om te begrijpen wat de grootste risico's op het gebied van moderne slavernij en de beste werkmethode voor ondernemingen zijn. In het tweede kwartaal gaan wij de ondernemingen individueel benaderen met engagement op maat.

NB: de volledige lijst van betrokken ondernemingen kunt u per project terugvinden in uw Portal onder de tab "Engagement Projects".

Project

Arbeidsomstandigheden in de agrarische toeleveringsketen

Thema

Maatschappij

Doelstelling

Als belegger zijn wij van mening dat ondernemingen de Richtlijnen inzake Bedrijfsleven en Mensenrechten van de Verenigde Naties als leidraad moeten nemen, en dat zij de arbeidsgerelateerde risico's in de toeleveringsketen moeten beheersen conform de internationale normen die daarop van toepassing zijn. Met het oog op bescherming van de langetermijnwaarde en beperking van risico's zullen wij bij de ondernemingen waarin wij hebben geïnvesteerd navraag doen naar de arbeidsomstandigheden in hun toeleveringsketen.

Voortgang

Sinds haar oprichting in 2017 zijn wij actief betrokken bij het gezamenlijke engagementproject onder de vlag van de PRI dat zich richt op arbeidsomstandigheden in de agrarische toeleveringsketen. Wij hebben leiding gegeven aan engagement met McDonald's en de Compass Group. Wij hebben mede leiding gegeven aan engagement met Sysco. Engagement concentreerde zich op het beoordelen van bestaande praktijken en het stimuleren van betere prestaties en meer openheid. Er is een verklaring van beleggers opgesteld die dient als referentiepunt voor de groep en de doelondernemingen. Wij ondersteunen deze verklaring. De verklaring heeft betrekking op gedragscodes van leveranciers, corporate governance op dit gebied, traceerbaarheid en risicobeoordelingen, inkoopprocedures en relaties met leveranciers, samenwerking op het gebied van systematische kwesties, controle- en herstelmaatregelen, alsook op het formuleren van doelstellingen en het betrachten van openheid. In 2017 heeft de groep contact opgenomen met 34 ondernemingen, dat wil zeggen 89% van de lijst met doelondernemingen. Belangrijkste aandachtsgebieden zijn: leverancierscontroles, informatieverstrekking, het uitwerken van arbeidsbeleid in aanbestedingscontracten, het beter in kaart brengen van toeleveringsketens en personeelsbeleid in de toeleveringsketens. Omdat er veel van de aanvankelijke doelstellingen van dit engagement zijn gerealiseerd, zullen wij niet langer een actieve en leidende rol spelen in het project. Wij blijven wel de verklaring van beleggers ondersteunen en zullen het engagement op dit gebied blijven volgen.

NB: de volledige lijst van betrokken ondernemingen kunt u per project terugvinden in uw Portal onder de tab "Engagement Projects".

Project

Access to Nutrition Index 2016

Thema

Maatschappij

Doelstelling

Het beleid en de werkmethode(n) in de voedings- en drankensector worden steeds belangrijker vanwege de toegenomen regelgeving op de verschillende markten en de veranderende consumententrend richting gezonder leven. Hoewel sommige ondernemingen positieve stappen hebben gezet sinds de laatste ranglijst van de Access to Nutrition Index (ATNI) in 2013, voltrekken de ontwikkelingen in de sector als geheel zich nog steeds veel te langzaam. Wij nemen contact op met de ondernemingen die in de ATNI-ranglijst van de Index van 2016 hiaten vertonen in hun prestaties, en controleren hoe de aanbevelingen in de Index zijn geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Wij willen hiermee de werkmethode(n) in de voedingssector verbeteren. Tevens controleren wij hoe dit proces wordt beheerd. De ATNI wil ondernemingen aanmoedigen om:

- Consumenten betere toegang te geven tot voedzame en betaalbare voeding en drank via passende productformules, -prijzen en -distributie.
- Op verantwoorde wijze invloed uit te oefenen op de keuze en het koopgedrag van consumenten door verbetering van de marketing, etikettering en het gebruik van opschriften die een gezond dieet en actieve levensstijl propageren.
- Een dialoog tussen belanghebbenden op gang te brengen en hun voedingspraktijken te verbeteren door:
 - Ondernemingen in staat te stellen hun prestaties op het gebied van gezonde voeding te toetsen aan internationale standaards en beste werkmethode(n) en hun prestaties te vergelijken met die van hun concurrenten.
 - Alle belanghebbenden de beschikking te geven over een objectieve informatiebron voor het evalueren van de mate waarin ondernemingen bijdragen aan de internationale inspanning voor betere voeding. Het overkoepelende doel van de ATNI is een bijdrage leveren aan betere eetgewoonten en het aantal gevallen van obesitas en ondervoeding in de wereld reduceren.

Voortgang

Wij maken sinds haar oprichting actief deel uit van de groep betrokken beleggers die zich inzet voor de aanbevelingen in de Access to Nutrition Index (ATNI), die wordt aangestuurd door de Access to Nutrition Foundation (ATNF). Het doel van de ATNI is fabrikanten van voeding en dranken stimuleren een bijdrage te leveren aan verbetering van de eetgewoonten en voeding over de hele wereld. De ATNI-engagementsfase 2016 liep in 2017 ten einde. Er zijn 13 ondernemingen, d.w.z. 60% van de ondernemingen op de ranglijst van de Index van 2016, benaderd door een groep van 21 deelnemende beleggers. Wij hebben gesprekken gevoerd met vijf ondernemingen: Kellogg's, General Mills, PepsiCo, Nestle en Coca-Cola. In 2018 publiceert de ATNI voor de eerste maal een productprofiel alsook een VS Spotlight index, die te vergelijken is met de India Spotlight index. Dit kwartaal hebben wij ons aangesloten bij de groep betrokken beleggers die zich inzet voor de aanbevelingen van de ATNI voor 2018. Zodra de activiteiten van start zijn gegaan, zullen wij hierover nader berichten. Wij hebben ook ons eigen engagementproject voor betere voeding opgestart.

Project

Duurzame visproducten en verantwoord beleggen

Thema

Milieu; Maatschappij

Doelstelling

Duurzaamheid is van cruciaal belang voor het succes van bedrijven die visproducten produceren, verwerken of verkopen omdat er grote risico's aanwezig zijn in de toeleveringsketen. Bij dit engagement worden 10 ondernemingen benaderd over hun beheer van de toeleveringsketen van visproducten. De visteelt (aquacultuur) heeft een enorme groei doorgemaakt in de afgelopen 20 jaar en levert nu de helft van de visproducten die wereldwijd worden geconsumeerd. Dit is een bijzonder positieve trend voor de voedselproductie maar de druk op de natuurlijke visstand blijft bestaan omdat de vraag sneller blijft groeien dan het aanbod. Aquacultuur kent ook aanzienlijke duurzaamheidsproblemen vanwege het gebruik van wilde vis voor het vervaardigen van visvoer, de invloed van de visteelt op het milieu en de gevoeligheid van de sector voor het uitbreken van ziektes. Duurzaamheid is van cruciaal belang voor het succes van bedrijven die visproducten produceren, verwerken of verkopen omdat er grote risico's aanwezig zijn in de toeleveringsketen. Ondernemingen die actief zijn in de sector visproducten moeten zorgdragen voor een goed beheer van risicofactoren zoals:

- Risico van verstoring van de toeleveringsketen
- Risico van beschadiging van de goede naam
- Risico's in verband met productiefactoren
- Risico's in verband met gebruik van illegale producten
- Risico's in verband met schending van de mensenrechten.

Voortgang

Wij hebben ons in 2016 aangesloten bij een gezamenlijk engagementproject waarin tien ondernemingen worden aangemoedigd effectieve beheerssystemen voor de toeleveringsketen van visproducten te hanteren. Hierbij ligt de nadruk op de risico's van verstoring van de toeleveringsketen en op reputatierisico's die samenhangen met gebruik van illegale producten en schending van mensenrechten. Wij hebben onze samenwerking met deze groep in het eerste kwartaal beëindigd vanwege het recente gebrek aan vooruitgang. Vervolgens is het project in zijn geheel stilgezet vanwege beleidsontwikkelingen. Zo besteedde de president van de Bank of England, Mark Carney aandacht aan deze kwestie en werd recentelijk de Seafood Stewardship Index opgericht. Wij zullen ons engagement op dit gebied eventueel weer oppakken wanneer zich kansen of controverses voordoen.

Engagement per onderneming

Risico: hoog

In onderstaande tabellen staan *alle* ondernemingen waarmee wij het afgelopen kwartaal namens u contact hebben gehad en die de afgelopen 4 kwartalen onderdeel vormden van uw portefeuille. De tabellen zijn opgesplitst op basis van de ESG-risicoscores (hoog, bovengemiddeld, matig, laag). Voor uitgebreide informatie over onze engagementactiviteiten verwijzen wij u graag naar de web-based **reo**® Partner Portal.

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
Abbott Laboratories	VS	Gezondheidszorg								●
Advance Residence Investment Corp	Japan	Onroerend goed								●
Alibaba Group Holding Ltd	China	IT			●					●
Allergan PLC	VS	Gezondheidszorg						●		
Amazon.com Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen	✓							●
Auto Trader Group PLC	VK	IT			●					
AutoZone Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen	✓				●			
Berkshire Hathaway Inc	VS	Financiële instellingen								●
Cigna Corp	VS	Gezondheidszorg								●
Comcast Corp	VS	Duurzame consumptiegoederen								●
eBay Inc	VS	IT			●					●
Facebook Inc	VS	IT			●					●
Fresenius SE & Co KGaA	Duitsland	Gezondheidszorg		●	●		●	●		●
Fukuoka REIT Corp	Japan	Onroerend goed								●
Hospitality Properties Trust	VS	Onroerend goed								●
Hulic Reit Inc	Japan	Onroerend goed								●
International Consolidated Airlines Group SA	VK	Industrie	✓		●					
Jafco Co Ltd	Japan	Financiële instellingen								●
Japan Logistics Fund Inc	Japan	Onroerend goed								●
Japan Real Estate Investment Corp	Japan	Onroerend goed								●
Japan Rental Housing Investments Inc	Japan	Onroerend goed								●
Kenedix Retail REIT Corp	Japan	Onroerend goed								●
Kose Corp	Japan	Niet-duurzame consumptiegoederen								●
L Brands Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen	✓	●			●			
Mori Trust Sogo Reit Inc	Japan	Onroerend goed								●
Mylan NV	VS	Gezondheidszorg	✓					●		
Nomura Real Estate Master Fund Inc	Japan	Onroerend goed								●
Pfizer Inc	VS	Gezondheidszorg						●		●
Premier Investment Corp	Japan	Onroerend goed								●
Shimano Inc	Japan	Duurzame consumptiegoederen								●
Suzuki Motor Corp	Japan	Duurzame consumptiegoederen								●
Teva Pharmaceutical Industries Ltd	Israël	Gezondheidszorg						●		
Tokyu REIT Inc	Japan	Onroerend goed								●
United Urban Investment Corp	Japan	Onroerend goed								●

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement per onderneming

Risico: **hoog**

Naam	Land	Sector	Prioriteit-bedrijf	Thema's							
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering	
UnitedHealth Group Inc	VS	Gezondheidszorg								●	
Valeant Pharmaceuticals International Inc	VS	Gezondheidszorg						●			
Vedanta Resources PLC	India	Basismaterialen				●					
Walmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	✓							●	
Wells Fargo & Co	VS	Financiële instellingen	✓		●					●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag
 Matig
 Bovengemiddeld
 Hoog

Engagement per onderneming

Risico: bovengemiddeld

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
AEON REIT Investment Corp	Japan	Onroerend goed								
Albemarle Corp	VS	Basismaterialen	✓	●	●		●			●
Alpha Bank AE	Griekenland	Financiële instellingen		●	●		●		●	●
AT&T Inc	VS	Telecommunicatie							●	
Barclays PLC	VK	Financiële instellingen			●					
Big Lots Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen	✓				●			
CCR SA	Brazilië	Industrie							●	
Cemex SAB de CV	Mexico	Basismaterialen	✓				●			●
Chevron Corp	VS	Energie							●	
China Construction Bank Corp	China	Financiële instellingen			●					
Chubu Electric Power Co Inc	Japan	Nutsbedrijven							●	
Daiichi Sankyo Co Ltd	Japan	Gezondheidszorg						●	●	
Daiwa House REIT Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
Daiwa Office Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
GLP J-Reit	Japan	Onroerend goed							●	
HSBC Holdings PLC	VK	Financiële instellingen	✓		●				●	
Japan Prime Realty Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
JPMorgan Chase & Co	VS	Financiële instellingen			●				●	
Kenedix Office Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
Keyence Corp	Japan	IT	✓						●	
Kinder Morgan Inc/DE	VS	Energie							●	
Lloyds Banking Group PLC	VK	Financiële instellingen			●				●	
Martin Marietta Materials Inc	VS	Basismaterialen	✓	●					●	●
Marubeni Corp	Japan	Industrie							●	
Mazda Motor Corp	Japan	Duurzame consumptiegoederen							●	
McDonald's Corp	VS	Duurzame consumptiegoederen	✓		●				●	
Mitsubishi Corp	Japan	Industrie		●					●	●
Naspers Ltd	Zuid-Afrika	Duurzame consumptiegoederen			●				●	
Netflix Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen							●	
Nippon Accommodations Fund Inc	Japan	Onroerend goed							●	
Novartis AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓	●	●			●		
Ono Pharmaceutical Co Ltd	Japan	Gezondheidszorg						●		
Orix JREIT Inc	Japan	Onroerend goed							●	
Ryanair Holdings PLC	Ierland	Industrie	✓		●		●		●	
Samsung Electronics Co Ltd	Zuid-Korea	IT	✓		●					
Secom Co Ltd	Japan	Industrie							●	
Smurfit Kappa Group PLC	Ierland	Basismaterialen							●	
Taisei Corp	Japan	Industrie							●	
Tencent Holdings Ltd	China	IT			●				●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement per onderneming

Risico: bovengemiddeld

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
Thomas Cook Group PLC	VK	Duurzame consumptiegoederen						●		
Toppan Printing Co Ltd	Japan	Industrie							●	
Toyota Motor Corp	Japan	Duurzame consumptiegoederen		●			●		●	●
Unicharm Corp	Japan	Niet-duurzame consumptiegoederen							●	
US Bancorp	VS	Financiële instellingen	✓						●	
Verizon Communications Inc	VS	Telecommunicatie							●	
Walt Disney Co/The	VS	Duurzame consumptiegoederen							●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag
 Matig
 Bovengemiddeld
 Hoog

Engagement per onderneming

Risico: matig

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
ABN AMRO Group NV	Nederland	Financiële instellingen		●						●
AIA Group Ltd	Hong Kong	Financiële instellingen			●				●	
Aisin Seiki Co Ltd	Japan	Duurzame consumptiegoederen							●	
AP Moller - Maersk A/S	Denemarken	Industrie			●					
Bank of America Corp	VS	Financiële instellingen			●				●	
Bayer AG	Duitsland	Gezondheidszorg	✓		●			●	●	
BB&T Corp	VS	Financiële instellingen							●	
Booking Holdings Inc	VS	Duurzame consumptiegoederen			●				●	
BP PLC	VK	Energie	✓		●					
Charles Schwab Corp/The	VS	Financiële instellingen							●	
Citigroup Inc	VS	Financiële instellingen							●	
Coca-Cola Co/The	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen							●	
Covanta Holding Corp	VS	Industrie		●					●	
Deutsche Bank AG	Duitsland	Financiële instellingen			●					
Disco Corp	Japan	IT							●	
DowDuPont Inc	VS	Basismaterialen							●	
Eni SpA	Italië	Energie								●
Experian PLC	VK	Industrie			●				●	
Exxon Mobil Corp	VS	Energie							●	
GlaxoSmithKline PLC	VK	Gezondheidszorg	✓		●			●	●	
ITOCHU Corp	Japan	Industrie							●	
Japan Retail Fund Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
Johnson & Johnson	VS	Gezondheidszorg	✓					●	●	
Kajima Corp	Japan	Industrie							●	
Mastercard Inc	VS	IT			●				●	
Mitsubishi Chemical Holdings Corp	Japan	Basismaterialen							●	
Mitsubishi UFJ Lease & Finance Co Ltd	Japan	Financiële instellingen							●	
Mori Hills REIT Investment Corp	Japan	Onroerend goed							●	
Nikon Corp	Japan	Duurzame consumptiegoederen							●	
Nordea Bank AB	Zweden	Financiële instellingen		●	●		●		●	●
Pricesmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen							●	
Resona Holdings Inc	Japan	Financiële instellingen							●	
Royal Bank of Scotland Group PLC	VK	Financiële instellingen			●					
Shire PLC	VS	Gezondheidszorg						●		
Societe Generale SA	Frankrijk	Financiële instellingen			●					
Sumitomo Corp	Japan	Industrie							●	
Ube Industries Ltd	Japan	Basismaterialen							●	
UniCredit SpA	Italië	Financiële instellingen	✓		●				●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement per onderneming

Risico: **matig**

Naam	Land	Sector	Prioriteit-bedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
Western Union Co/The	VS	IT	✓		●				●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag
 Matig
 Bovengemiddeld
 Hoog

Engagement per onderneming

Risico: laag

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
3M Co	VS	Industrie								●
AbbVie Inc	VS	Gezondheidszorg						●	●	
Aeon Co Ltd	Japan	Niet-duurzame consumptiegoederen								●
Allianz SE	Duitsland	Financiële instellingen			●					●
Alphabet Inc	VS	IT								●
American Express Co	VS	Financiële instellingen			●					
Amgen Inc	VS	Gezondheidszorg						●	●	
Apple Inc	VS	IT		●	●					●
Astellas Pharma Inc	Japan	Gezondheidszorg						●	●	
AXA SA	Frankrijk	Financiële instellingen			●					
Banco Santander SA	Spanje	Financiële instellingen			●					
Bayerische Motoren Werke AG	Duitsland	Duurzame consumptiegoederen								●
BlackRock Inc	VS	Financiële instellingen			●					
BNP Paribas SA	Frankrijk	Financiële instellingen			●				●	
Boeing Co/The	VS	Industrie								●
Brambles Ltd	Australië	Industrie			●					
Bristol-Myers Squibb Co	VS	Gezondheidszorg						●	●	
Canadian Imperial Bank of Commerce	Canada	Financiële instellingen			●				●	
CBRE Group Inc	VS	Onroerend goed			●					
Cisco Systems Inc	VS	IT								●
Commonwealth Bank of Australia	Australië	Financiële instellingen			●					
Compass Group PLC	VK	Duurzame consumptiegoederen								●
Credit Suisse Group AG	Zwitserland	Financiële instellingen		●	●					●
Daifuku Co Ltd	Japan	Industrie								●
Daiwa House Industry Co Ltd	Japan	Onroerend goed								●
Eisai Co Ltd	Japan	Gezondheidszorg						●		
Eli Lilly & Co	VS	Gezondheidszorg						●		
Ferguson PLC	Zwitserland	Industrie			●					●
Fujitsu Ltd	Japan	IT								●
General Electric Co	VS	Industrie	✓							●
Gilead Sciences Inc	VS	Gezondheidszorg						●		
Greencore Group PLC	Ierland	Niet-duurzame consumptiegoederen								●
Greggs PLC	VK	Duurzame consumptiegoederen			●					
Home Depot Inc/The	VS	Duurzame consumptiegoederen								●
Honeywell International Inc	VS	Industrie								●
Industrial & Infrastructure Fund Investment Corp	Japan	Onroerend goed								●
ING Groep NV	Nederland	Financiële instellingen			●					●
Intel Corp	VS	IT								●

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement per onderneming

Risico: laag

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
InterContinental Hotels Group PLC	VK	Duurzame consumptiegoederen		●						
International Business Machines Corp	VS	IT							●	
Julius Baer Group Ltd	Zwitserland	Financiële instellingen			●				●	
JXTG Holdings Inc	Japan	Energie							●	
Kansai Paint Co Ltd	Japan	Basismaterialen							●	
Land Securities Group PLC	VK	Onroerend goed			●					
Legal & General Group PLC	VK	Financiële instellingen			●				●	
Merck & Co Inc	VS	Gezondheidszorg						●	●	
Microsoft Corp	VS	IT			●				●	
National Grid PLC	VK	Nutsbedrijven			●				●	
Nokia OYJ	Finland	IT			●				●	
Nomura Real Estate Holdings Inc	Japan	Onroerend goed							●	
Novo Nordisk A/S	Denemarken	Gezondheidszorg			●			●	●	
NVIDIA Corp	VS	IT							●	
Oracle Corp	VS	IT							●	
Osaka Gas Co Ltd	Japan	Nutsbedrijven							●	
Otsuka Holdings Co Ltd	Japan	Gezondheidszorg						●		
PepsiCo Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen							●	
Procter & Gamble Co/The	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen							●	
Prudential PLC	VK	Financiële instellingen			●				●	
QIAGEN NV	Nederland	Gezondheidszorg			●				●	
Rentokil Initial PLC	VK	Industrie			●				●	
Roche Holding AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓		●			●	●	
Salesforce.com Inc	VS	IT							●	
Sanofi	Frankrijk	Gezondheidszorg						●		
SAP SE	Duitsland	IT	✓		●				●	
SGS SA	Zwitserland	Industrie							●	
Solvay SA	België	Basismaterialen	✓							●
Swire Properties Ltd	Hong Kong	Onroerend goed		●					●	●
Swiss Re AG	Zwitserland	Financiële instellingen			●				●	●
Takeda Pharmaceutical Co Ltd	Japan	Gezondheidszorg						●		
Teijin Ltd	Japan	Basismaterialen							●	
Telefonica SA	Spanje	Telecommunicatie			●					
Texas Instruments Inc	VS	IT							●	
Toray Industries Inc	Japan	Basismaterialen	✓		●				●	
TOTAL SA	Frankrijk	Energie			●				●	●
Travelers Cos Inc/The	VS	Financiële instellingen		●	●		●		●	●
UBS Group AG	Zwitserland	Financiële instellingen			●				●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Engagement per onderneming

Risico: laag

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's						
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
Vertex Pharmaceuticals Inc	VS	Gezondheidszorg								●
Visa Inc	VS	IT								●
Vodafone Group PLC	VK	Telecommunicatie			●					●
Waters Corp	VS	Gezondheidszorg								●
Zurich Insurance Group AG	Zwitserland	Financiële instellingen			●					

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag
 Matig
 Bovengemiddeld
 Hoog

Engagement per onderneming

Bedrijven zonder ESG-rating

In onderstaande tabel staan ondernemingen waarmee wij het afgelopen kwartaal namens u contact hebben gehad en die de afgelopen 4 kwartalen onderdeel vormden van uw portefeuille. Betreffende ondernemingen hebben echter geen ESG-risicoscore, aangezien dit veelal kleine bedrijven betreft die geen onderdeel zijn van het MSCI ESG research universum.

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	Thema's							
				Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering	
Amano Corp	Japan	IT								●	
Kusuri no Aoki Holdings Co Ltd	Japan	Niet-duurzame consumptiegoederen								●	
Sakata Seed Corp	Japan	Niet-duurzame consumptiegoederen								●	

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Milestones per onderneming

In de onderstaande tabel ziet u alle ondernemingen terug waar wij namens u het afgelopen kwartaal een mijlpaal ('milestone') hebben geboekt. Dit betreft ondernemingen die de afgelopen 4 kwartalen onderdeel vormden van uw portefeuille. Zo'n milestone is de uitkomst van onze engagementsinspanningen (doorgaans over eerdere kwartalen) en wordt beoordeeld op basis van de mate waarin de beleggerswaarde wordt beschermd. Voor uitgebreide informatie over onze engagementactiviteiten die tot deze milestones hebben geleid, verwijzen wij u graag naar de web-based **reo**® Partner Portal.

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore	Thema's						
					Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering
Duke Energy Corp	VS	Nutsbedrijven									
Kobe Steel Ltd	Japan	Basismaterialen									
Ryanair Holdings PLC	Ierland	Industrie	✓								
SAP SE	Duitsland	IT	✓								
Tencent Holdings Ltd	China	IT									
ABN AMRO Group NV	Nederland	Financiële instellingen									
AGL Energy Ltd	Australië	Nutsbedrijven									
Apple Inc	VS	IT									
AXA SA	Frankrijk	Financiële instellingen									
Bank of America Corp	VS	Financiële instellingen									
Barclays PLC	VK	Financiële instellingen									
BNP Paribas SA	Frankrijk	Financiële instellingen									
Cigna Corp	VS	Gezondheidszorg									
Credicorp Ltd	Peru	Financiële instellingen									
Credit Agricole SA	Frankrijk	Financiële instellingen									
Credit Suisse Group AG	Zwitserland	Financiële instellingen									
Daimler AG	Duitsland	Duurzame consumptiegoederen									
DBS Group Holdings Ltd	Singapore	Financiële instellingen									
Diageo PLC	VK	Niet-duurzame consumptiegoederen									
Fresenius SE & Co KGaA	Duitsland	Gezondheidszorg									
Iberdrola SA	Spanje	Nutsbedrijven									
Industrial & Commercial Bank of China Ltd	China	Financiële instellingen									
Jafco Co Ltd	Japan	Financiële instellingen									
Kinder Morgan Inc/DE	VS	Energie									
Kobe Steel Ltd	Japan	Basismaterialen									
Lloyds Banking Group PLC	VK	Financiële instellingen									
Mitsubishi Corp	Japan	Industrie									
National Australia Bank Ltd	Australië	Financiële instellingen									

Impact op beleggerswaarde: Hoog Middelmatig Laag

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag Matig Bovengemiddeld Hoog

Milestones per onderneming

Naam	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore	Thema's							
					Milieu-standaarden	Bedrijfsethiek	Mensenrechten	Arbeidsomstandigheden	Volksgezondheid	Ondernemingsbestuur	Klimaatverandering	
National Grid PLC	VK	Nutsbedrijven		Laag								●
Newmont Mining Corp	VS	Basismaterialen		Laag			●					
Nordea Bank AB	Zweden	Financiële instellingen		Matig								●
Novartis AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓	Matig							●	
NRG Energy Inc	VS	Nutsbedrijven		Bovengemiddeld								●
Pricesmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen		Matig							●	
Smurfit Kappa Group PLC	Ierland	Basismaterialen		Matig							●	
Societe Generale SA	Frankrijk	Financiële instellingen		Matig								●
Solvay SA	België	Basismaterialen	✓	Laag								●
Statoil ASA	Noorwegen	Energie		Laag								●
Sumitomo Mitsui Financial Group Inc	Japan	Financiële instellingen		Laag								●
Swiss Re AG	Zwitserland	Financiële instellingen		Laag								●
Toray Industries Inc	Japan	Basismaterialen	✓	Laag		●						
TOTAL SA	Frankrijk	Energie		Laag								●
UniCredit SpA	Italië	Financiële instellingen	✓	Matig							●	
Vale SA	Brazilië	Basismaterialen		Bovengemiddeld							●	
Waters Corp	VS	Gezondheidszorg		Laag							●	
Westpac Banking Corp	Australië	Financiële instellingen		Laag								●
Kroger Co/The	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen		Bovengemiddeld	●							
Pricesmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen		Matig							●	
Roche Holding AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓	Laag					●			
Vale SA	Brazilië	Basismaterialen		Bovengemiddeld							●	

Impact op beleggerswaarde:

- Hoog
- Middelmatig
- Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

- Laag
- Matig
- Bovengemiddeld
- Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Kobe Steel Ltd	Japan	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - CEO legt functie neer na schandaal over gegevensvervalsing

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft bekendgemaakt dat haar CEO zijn functie neerlegt na het schandaal over vervalsing van productkwaliteitsgegevens uit 2017. Wij hebben meteen nadat het schandaal bekend werd, contact opgenomen met de onderneming. Wij hebben gevraagd om de bestaande raad van bestuur te vervangen omdat deze raad aan het bewind was in de periode dat het schandaal over gegevensvervalsing zich voordeed. De onderneming heeft bekendgemaakt dat ook een tweede uitvoerend directeur het bedrijf zal verlaten. Volgens ons zijn deze veranderingen voor de onderneming van cruciaal belang voor het terugwinnen van het vertrouwen van klanten en beleggers.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
SAP SE	Duitsland	IT		

Milestone:

Milestone - voorstel voor stemming over beloning en begonnen met vernieuwing van het bestuur

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming zal in 2018 een stemming over haar bezoldigingssysteem toestaan en drie nieuwe bestuursleden ter goedkeuring voordragen bij haar aandeelhouders. Op de algemene vergadering van aandeelhouders van 2017 hebben wij gestemd tegen de verlening van decharge aan de raad van bestuur, omdat de raad in 2016 niet had gereageerd op de ontevredenheid onder aandeelhouders over het bezoldigingssysteem en omdat er geen vernieuwingen van betekenis waren doorgevoerd in de raad van bestuur. Wij hadden de onderneming aangeschreven om deze punten van zorg onder haar aandacht te brengen.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Ryanair Holdings PLC	Ierland	Industrie	✓	

Milestone:

Milestone - Erkenning pilotenvakbond

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Het bedrijf is akkoord gegaan met de erkenning van een vakbond voor Britse piloten. Dit gebeurde na jarenlang gesteggel over collectieve vertegenwoordiging en belangenbehartiging. Wij spreken Ryanair al een aantal jaren aan op haar personeelsbeleid. En wij juichen het toe dat Ryanair na jaren van slecht personeelsbeleid hiertoe is overgegaan. Er is een overeenkomst gesloten met de British Airline Pilots' Association (BALPA) voor de vertegenwoordiging van alle 600 piloten die in het Verenigd Koninkrijk bij de luchtvaartmaatschappij in dienst zijn. Deze ontwikkelingen verminderen de kans op stakingen en verdere verstoringen van het vliegverkeer. Eind 2017 werden duizenden vluchten geannuleerd als gevolg van een tekort aan piloten. Dit heeft Ryanair uiteindelijk doen besluiten haar standpunt te herzien.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Duke Energy Corp	VS	Nutsbedrijven	-	

Milestone:

Milestone - Publiceerde een klimaatrapport

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Publiceerde een klimaatrapport voor de aandeelhouders, in directe reactie op aandeelhoudersbetrokkenheid. Het rapport bevat een 2-graden scenario-analyse, een van de acties aanbevolen door de Taskforce voor klimaatgerelateerde financiële toelichtingen. Met dit rapport kunnen beleggers een goed geïnformeerde beoordeling maken van de manier waarop het bedrijf omgaat met het beheersen van klimaatrisico's.

Impact op beleggerswaarde: Hoog Middelmatig Laag

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag Matig Bovengemiddeld Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Tencent Holdings Ltd	China	IT	-	

Milestone:

Milestone - Data Privacy

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Wij hebben de onderneming in 2016 op deze kwestie gewezen en hebben toen tevens een persoonlijke ontmoeting gehad met vertegenwoordigers van de onderneming in Hongkong. Tencent Holdings heeft haar systemen voor gegevensbescherming en veiligheidsbeheer aanzienlijk verbeterd. De verbeteringen bestaan onder meer uit de verwerving van het TRUSTE-privacycertificaat voor WeChat, de introductie van een speciaal privacyteam dat verantwoording neemt voor de afhandeling van kwesties op het gebied van gegevensbescherming, de publicatie van haar klantenbeleid ten aanzien van gegevensverzameling en -openbaarmaking, privacytraining voor haar medewerkers, regelmatige evaluatie van de privacybescherming van specifieke producten, en beoordeling van privacyrisico's voorafgaand aan de lancering van nieuwe producten. Gegevensbescherming is een onderwerp dat steeds belangrijker wordt, enerzijds vanwege strengere regelgeving, anderzijds als gevolg van de groeiende behoefte aan privacy van Chinese klanten.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Jafco Co Ltd	Japan	Financiële instellingen	-	

Milestone:

Milestone - Vorming van een bestuur waarvan een derde onafhankelijk is

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Aantal onafhankelijke bestuurders is toegenomen tot een derde van het bestuur. Wij hebben hier bij de onderneming langdurig op aangedrongen. Deze verandering is van groot belang aangezien zij betekenen dat de belangen van minderheidsaandeelhouders beter worden beschermd

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Apple Inc	VS	IT	-	

Milestone:

Milestone - verbetering van fiscaal gedrag

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft bekendgemaakt dat zij haar winsten die buiten de VS zijn gestald, zal repatriëren. Deze winsten bedragen in totaal USD 250 miljard. Het grootste deel van deze winsten is gestald in Ierland met behulp van agressieve fiscale constructies voor belastingontwijking. Wij dringen er al jaren bij de onderneming op aan om meer verantwoordelijkheid te tonen bij haar fiscale praktijken.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Novartis AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓	

Milestone:

Milestone - verbeterde structuur en transparantie van beloningen

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft de structuur en transparantie van de beloningen van bestuurders verbeterd. Wij hebben er bij de onderneming op aangedrongen om meer openheid te betrachten over haar prestatie maatstaven en om de volledige uitkering van beloningen bij beëindiging van het dienstverband een aantal jaren op te schorten. Wij zijn bijzonder verheugd dat de onderneming voor 2019 veranderingen heeft toegezegd die grotendeels in lijn zijn met onze adviezen.

Impact op beleggerswaarde:

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
UniCredit SpA	Italië	Financiële instellingen	✓	

Milestone:

Milestone - afschaffing beschermingsmaatregel tegen overname

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft een eind gemaakt aan de beschermingsmaatregel tegen ongewenste overname die het aandeelhouders onmogelijk maakte om voor meer dan vijf procent van hun deelneming in de onderneming te stemmen. Dankzij het wegnemen van de stemmingslimiet, kunnen aandeelhouders conform hun volledige economisch belang stemmen.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Credicorp Ltd	Peru	Financiële instellingen	-	

Milestone:

Milestone - Scheiding rollen Voorzitter en CEO

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft een scheiding aangebracht tussen de functies van voorzitter en CEO, waardoor de verantwoordelijkheden evenwichtiger zijn verdeeld en er een betere bestuursstructuur is gecreëerd. Wij hadden tijdens de aandeelhoudersvergadering in 2017 opgeroepen tot scheiding van deze functies, en daarbij benadrukt dat dit belangrijk is voor het tot stand brengen van een juiste machtsbalans.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Fresenius SE & Co KGaA	Duitsland	Gezondheidszorg	-	

Milestone:

Milestone - Verbeterde duurzaamheidsverslaggeving

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft haar duurzaamheidsrapportage aanzienlijk verbeterd. De onderneming was altijd bijzonder spaarzaam met mededelingen over beheersing van duurzaamheidsrisico's. In het nieuwe rapport - dat is geïntegreerd in het jaarverslag - wordt gedetailleerde informatie gegeven over haar aanpak, en met name over belangrijke aspecten als productkwaliteit en zakelijk gedrag. Wij hebben hierop de afgelopen twee jaar intensief aangedrongen bij de onderneming en hebben daarbij met name gevraagd om verbetering van de transparantie over ESG-kwesties.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Newmont Mining Corp	VS	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - verbeterde beheersing van mensenrechtenrisico's

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft haar mensenrechtenbeleid verbeterd. Deze verbeteringen bestaan onder meer uit risicobeoordelingen op het gebied van mensenrechten voor al haar wereldwijde activiteiten, rekening houden met mensenrechten in de managementsystemen van het bedrijf en een nieuwe gedragscode voor leveranciers. Daarnaast heeft de onderneming de transparantie van haar prestaties op het gebied van mensenrechten verbeterd. Deze veranderingen dragen bij aan behoud en verbetering van het maatschappelijke draagvlak van de onderneming.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Cigna Corp	VS	Gezondheidszorg	-	
Kinder Morgan Inc/DE	VS	Energie	-	
Waters Corp	VS	Gezondheidszorg	-	

Milestone:

Milestone - Proxy access mogelijk gemaakt

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft haar statuten aangepast om 'proxy access' mogelijk te maken. Aandeelhouders die aan bepaalde eigendomsriteria voldoen, hebben nu de kans om bestuurders voor te dragen voor de raad van bestuur van het bedrijf. Dit is een fundamentele voorwaarde voor goed ondernemingsbestuur die in de meeste ontwikkelde landen wordt toegepast, maar die altijd op verzet is gestuit in de VS. Wij hebben de invoering hiervan bij Amerikaanse bedrijven actief aangemoedigd en hebben dit met ons stemgedrag consequent ondersteund.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Apple Inc	VS	IT	-	

Milestone:

Milestone - Verbeterde relatie tussen beloning en prestatie

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft het gedeelte van de beloning in aandelen dat is gerelateerd aan geleverde prestaties verhoogd naar 50%. Wij hebben bij de onderneming in voorgaande jaren tegen de beloningen gestemd omdat slechts een minderheid van de beloningen in aandelen was gekoppeld aan specifieke prestatievoorwaarden, waardoor de aandelengerelateerde beloningen niet in lijn waren met de belangen van de aandeelhouders.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Smurfit Kappa Group PLC	Ierland	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - consultatie over beloning

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft het overleg over haar bezoldigingssysteem afgerond en heeft er conform onze aanbevelingen voor gekozen af te zien van een jaarlijkse verhoging van de bonussen. Gezien de gevoeligheden op het gebied van bestuurdersbeloningen en de huidige beloningsniveaus binnen de onderneming, zijn wij verheugd over deze beslissing van de remuneratiecommissie.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Pricesmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	-	

Milestone:

Milestone - verbeterde aanpak bestuurdersbeloning

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft prestatievoorwaarden verbonden aan de langetermijnbonusregelingen voor bestuurders. Bovendien heeft de raad van bestuur toegestemd in een jaarlijkse aandeelhoudersstemming over de beloningen. Dit verbetert de transparantie en algehele communicatie met de aandeelhouders. Wij dringen al jarenlang bij het bedrijf aan op beter ondernemingsbestuur op dit gebied.

Impact op beleggerswaarde:

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
ABN AMRO Group NV	Nederland	Financiële instellingen	-	
AGL Energy Ltd	Australië	Nutsbedrijven	-	
AXA SA	Frankrijk	Financiële instellingen	-	
Bank of America Corp	VS	Financiële instellingen	-	
Barclays PLC	VK	Financiële instellingen	-	
BNP Paribas SA	Frankrijk	Financiële instellingen	-	
Credit Agricole SA	Frankrijk	Financiële instellingen	-	
Credit Suisse Group AG	Zwitserland	Financiële instellingen	-	
Daimler AG	Duitsland	Duurzame consumptiegoederen	-	
DBS Group Holdings Ltd	Singapore	Financiële instellingen	-	
Diageo PLC	VK	Niet-duurzame consumptiegoederen	-	
Iberdrola SA	Spanje	Nutsbedrijven	-	
Industrial & Commercial Bank of China Ltd	China	Financiële instellingen	-	
Lloyds Banking Group PLC	VK	Financiële instellingen	-	
National Australia Bank Ltd	Australië	Financiële instellingen	-	
National Grid PLC	VK	Nutsbedrijven	-	
Nordea Bank AB	Zweden	Financiële instellingen	-	
NRG Energy Inc	VS	Nutsbedrijven	-	
Societe Generale SA	Frankrijk	Financiële instellingen	-	
Solvay SA	België	Basismaterialen	✓	
Statoil ASA	Noorwegen	Energie	-	
Sumitomo Mitsui Financial Group Inc	Japan	Financiële instellingen	-	
Swiss Re AG	Zwitserland	Financiële instellingen	-	
TOTAL SA	Frankrijk	Energie	-	

Impact op beleggerswaarde: Hoog Middelmatig Laag

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag Matig Bovengemiddeld Hoog

Milestones per onderneming

Westpac Banking Corp Australië Financiële instellingen -

Milestone:

Milestone - Toezegging voor verbetering van rapportage over klimaatrisico's

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Deze 25 ondernemingen hebben toegezegd te rapporteren over klimaatverandering conform de aanbevelingen van de Task Force on Climate Related Financial Disclosure (TCFD). Volgens de aanbevelingen van de TCFD moet systematisch verslag worden gedaan van de wijze waarop de invloed van klimaatverandering op de onderneming wordt gemeten en moet worden aangegeven in hoeverre de strategische planning is afgestemd op de transitie naar schone energie zoals afgesproken in het Klimaatverdrag van Parijs. Deze toezeggingen zijn een goede eerste stap. Ze zullen bijdragen aan een betere naleving van de rapportagevereisten die zijn geformuleerd door de TCFD.

Onderneming **Land** **Sector** **Prioriteitsbedrijf** **ESG-risicoscore**
 Mitsubishi Corp Japan Industrie -

Milestone:

Milestone - Verbeterde milieurisico rapportage

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft zijn milieurisico rapportage sterk verbeterd., met zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens. Onderneming is actief in diverse hoog risico sectoren en we hebben de onderneming hierop dan ook regelmatig aangesproken. We zien dat als een belangrijk signaal dat de onderneming zijn milieurisico's serieus neemt.

Impact op beleggerswaarde:

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Vale SA	Brazilië	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - Statuten aangepast

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Deze onderneming heeft haar statuten aangepast als onderdeel van een gecoördineerde inspanning om haar ondernemingsbestuur te verbeteren. De nieuwe statuten voorzien in de benoeming van minstens twee onafhankelijke bestuursleden en de uitbreiding van het volgrecht naar alle aandeelhouders in geval van een openbare emissie. Wij hebben er bij de onderneming meer dan tien jaar lang op aangedrongen haar ondernemingsbestuur te verbeteren. Deze veranderingen zijn van groot belang aangezien zij betekenen dat de belangen van minderheidsaandeelhouders beter worden beschermd.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Kobe Steel Ltd	Japan	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - Belangrijke bestuurshervormingen aangekondigd na een schandaal

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Na het schandaal over vervalsing van productkwaliteitsgegevens heeft de onderneming ingrijpende hervormingen op het gebied van ondernemingsbestuur aangekondigd. De hervormingen bestaan onder meer uit de vorming van een raad van bestuur die voor een derde uit onafhankelijke bestuurders bestaat en benoemings- en remuneratiecommissies die grotendeels onafhankelijk opereren. Door middel van ons stemgedrag hebben wij bij de onderneming ook aangedrongen op de vorming van een bestuur waarvan een derde uit onafhankelijke bestuurders bestaat. Ook hebben wij met klem verzocht om een grondige herziening van de corporate governance na het schandaal. Dit zijn volgens ons essentiële stappen voor de hervorming van de onderneming.

Impact op beleggerswaarde:

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Toray Industries Inc	Japan	Basismaterialen	✓	

Milestone:

Milestone - hervorming van interne controles

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Naar aanleiding van het schandaal over vervalsing van productkwaliteitsgegevens eind 2017 heeft de onderneming een aantal hervormingen van haar interne controles aangekondigd en de bedrijfsverwachtingen bijgesteld. Dit is gebeurd na een onafhankelijk onderzoek naar de gebeurtenissen, en de hervormingen zijn gebaseerd op de aanbevelingen van de onderzoekscommissie. Wij hebben meteen nadat het schandaal bekend werd, contact opgenomen met de onderneming en opgeroepen tot ingrijpende hervormingen. Vervolgens hebben we een aantal malen vergaderd met het bestuurslid van de onderneming dat verantwoordelijk is voor toezicht op de hervormingen. Deze hervormingen zijn een stap in de goede richting, maar we moeten de resultaten in de komende jaren afwachten om te kunnen bepalen hoe effectief de hervormingen in feite zijn.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
UniCredit SpA	Italië	Financiële instellingen	✓	

Milestone:

Milestone - introductie van gelijke stemrechten voor alle aandelen

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Onderneming heeft een eenvoudige kapitaalstructuur geïntroduceerd. Deze verandering ondersteunt het "one-share, one-vote" systeem dat wij met klem hebben aanbevolen.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Kroger Co/The	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	-	

Milestone:

Milestone - Verbeterde duurzaamheidsrapportage

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft haar duurzaamheidsrapportage verbeterd en targets voor 2020 bekendgemaakt. Vooral de rapportage over afval, verpakking, transportefficiëntie, energie en koelmiddellekkages is verbeterd. Wij voeren sinds 2011 intensieve engagement en hebben daarbij steeds aangedrongen op verbeteringen op dit gebied.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Vale SA	Brazilië	Basismaterialen	-	

Milestone:

Milestone - Grotere openheid over beloning van bestuurders

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

De onderneming heeft voor het eerst cijfers over de bezoldiging van bestuurders bekendgemaakt, alsook de prestatievoorwaarden en -targets die als basis dienen voor de vaststelling van de beloningen op de korte en lange termijn. Deze bekendmaking stelt aandeelhouders in staat zelf de beloningen te relateren aan prestaties van bestuurders. Wij hebben in voorgaande jaren op algemene vergaderingen van aandeelhouders de voorstellen voor het bezoldigingsbeleid nooit gesteund vanwege het gebrek aan openheid.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Milestones per onderneming

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Roche Holding AG	Zwitserland	Gezondheidszorg	✓	

Milestone:

Milestone - Deelname aan Access to Medicine Index

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Het bedrijf is in 2018 toetreden tot de Access to Medicine Index. De onderneming had in 2016 nog geweigerd deel te nemen aan de Access to Medicine Index. Dit had tot gevolg dat zij naar de 19de plaats van de 20 plaatsen tellende ranglijst zakte, ondanks het feit dat zij een goede aanpak van toegang tot gezondheidszorg in lage-inkomenslanden hanteert. Wij hebben de onderneming in 2016 uitgebreid aangesproken op dit onderwerp en wij zijn verheugd dat het bedrijf positief heeft gereageerd.

Onderneming	Land	Sector	Prioriteitsbedrijf	ESG-risicoscore
Pricesmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	-	

Milestone:

Milestone - Invoering van stemming over benoeming van accountant

Impact op beleggerswaarde:

Omschrijving milestone:

Stemmen over de benoeming door aandeelhouders vergroot de verantwoordingsplicht van de accountant.

Impact op beleggerswaarde:

Hoog

Middelmatig

Laag

ESG-risicoscore:

blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

Laag

Matig

Bovengemiddeld

Hoog

Bijlage: Viewpoints 2018

maart

- Komt de circulaire economie wel van de grond?

EMO Global Asset Management
Maart 2018

ESG Insights

Komt de circulaire economie wel van de grond?

Lief Piazza
Analyst Associate, Governance en duurzame investeringen

Doel: De best practices voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen in de textielsector identificeren en promoten.

Samenvatting

- Door de toenemende vraag in de textielsector komt de beschikbaarheid van grondstoffen voor de textielproductie steeds meer onder druk te staan.
- Kledingbedrijven moeten hun productieprocessen en life-cycle management innoveren om het risico op grondstoffekorten en stijgende inkoop- en productiekosten te beperken.
- In 2017 hebben we 19 kledingbedrijven in deze sector benaderd met de vraag wat zij doen om dit risico te beheersen. Dit waren bedrijven in onder meer het Textiel, Luss-, outdoor- en sportkleding.
- Bedrijven weten dat zij dit probleem niet kunnen negeren en beginnen initiatieven te ontwikkelen op dit gebied die de meeste initiatieven zijn het actief bij productieketen.

Contact

liefp@emogam.nl
 +31 (0)20 582 300
emogam.nl
 HMO Global Asset Management
 Nederland

Achtergrond

De kledingindustrie kent gestreefd een lineair bedrijfsmodel van maken, gebruiken en wegwerpen. Een alternatief is een circulair model, waarbij gebruikt wordt grondstoffen zo lang mogelijk in omloop te houden en het maximale uit iedere grondstof te halen. Voor een succesvol circulair bedrijfsmodel is het van essentieel belang om kleding te ontwikkelen die lang meegaat en geschikt is voor recycling en om een hiervoor geschikt productieproces te hebben.

Uit onderzoek blijkt dat de grondstoffen die bij de textielproductie worden gebruikt, niet alleen in Nederland maar ook in landen te staan. Volgens het *Textile of the Fashion Industry Report*, opgesteld door de Boston Consulting Group (BCG) en de Global Fashion Agenda (GFA), zal de consumptie van kleding en accessoires (waaronder van €2 miljard tot in 2015 tot €62 miljard toe in 2030. Het rapport voorspelt dat het waterverbruik in de kledingsector tussen 2015 en 2030 zal toenemen met 10% en het energieverbruik met 43%, daarnaast zal de kledingproductie tussen 2015 en 2030 43% meer afval gaan produceren.

Door de steeds groter wordende vraag naar productie is de kans groot dat textielproductoren te maken krijgen met groeiende grondstoffekorten en stijgende inkoop- en productiekosten. Om die druk op te kunnen brengen is innovatie van de productieprocessen en het life-cycle management noodzakelijk. Door een circulair bedrijfsmodel te implementeren kunnen bedrijven de grondstoffen en natuurlijke bronnen die voor de productieprocessen worden gebruikt beter behouden en zijn ze bovendien minder afhankelijk van nieuwe grondstoffen.

Een van de belangrijkste grondstoffen in deze sector is katoen. Volgens het World Resources Institute (WRI) is dit het meest gebruikte materiaal in de kledingsector en is

 Global Asset Management

Wachtwoord

*Vertrouwelijk en alleen beschikbaar voor **reo**-klanten.

Bijlage: 2018 engagementprioriteiten

Hieronder schetsen wij onze prioriteiten voor **reo**[®]-engagement in 2018. Deze prioriteiten zijn in samenspraak met u als klant vastgesteld voor een optimale gelijkschakeling van belangen en omvatten:

- > Specifieke sectoren
- > Engagementprojecten
- > Prioriteitsondernemingen

Met onze engagementactiviteiten adresseren wij fundamentele risico's waarmee bedrijven op de lange termijn worden geconfronteerd op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur (ESG) en identificeren wij potentiële, nieuwe risico's. Projecten en bedrijven waaraan wij prioriteit zullen geven, zijn geïdentificeerd door middel van kwantitatieve analyse, met behulp van onze eigen ESG-Risk tool en op basis van de visie van ons Governance & Sustainable Investment (GSI-) team.

Belangrijke factoren die in deze analyse zijn meegenomen, zijn:

- (Inschatting van de impact van) E-, S- en G-risicoscores
- (Inschatting van de impact van) Risico's in sectoren en in landen
- Schendingen (bijvoorbeeld UNGC-schendingen)
- Belang van de holding in beleggingsportefeuilles en de betreffende beleggingscategorie (aandelen versus obligaties)
- De kans op resultaat door uitoefening van engagement

Specifieke sectoren:

Met ons **reo**[®]-programma richten we ons actief op de volgende sectoren (zowel via prioriteitsondernemingen als projecten):

- Banken
- Farmaceutische industrie
- Olie & gas
- Basismaterialen
- Nutsbedrijven
- Textielwaren en luxegoederen
- Retail
- Voedingsmiddelen en dranken
- Industrie
- Software en services en telecommunicatie

Engagementprojecten

Onderstaand geven wij een overzicht van de engagementprojecten voor 2018, die mede op basis van feedback van onze klanten als prioriteit zijn aangemerkt.

Sector	Onderwerp	SDG's	Projecten
Energie, basismaterialen, transport	Klimaatverandering		Carbon Action 100+ samenwerkingsinitiatief: dit project haakt in op onze langlopende inzet voor het vinden van oplossingen voor de klimaatveranderingsproblemen. Wij nemen qua bedrijfsengagement het voortouw in een nieuw wereldwijd vijfjarig beleggersinitiatief onder de naam Carbon Action 100+. Het initiatief is gericht op bedrijven die gerekend worden tot 's werelds grootste uitstoters van broeikasgassen. Men wordt verzocht strategieën te ontwikkelen voor een koolstofarme bedrijfsvoering en beter te presteren op het gebied van klimaatgericht ondernemingsbestuur en financiële informatieverzorging. Als onderdeel van dit initiatief zullen wij onze bestaande samenwerking met de Institutional Investor Group on Climate Change (IIGCC) voortzetten. Wij hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van sectorspecifieke kaders voor beleggersverwachtingen ten aanzien van beste werkmethode op het gebied van beheersing van klimaatveranderingsrisico's. In het Carbon Action 100+ initiatief zijn de beleggers verenigd van de Global Investor Coalition on Climate Change. Het initiatief helpt ons de reikwijdte van onze betrokkenheid bij het zoeken naar een oplossing voor de klimaatveranderingsproblemen verder te vergroten en aan te dringen op wijdverspreide overname van de aanbevelingen die zijn gepubliceerd door de Task Force for Climate Related Disclosures on Climate Change (TCFD)
Bouw, textiel, voedingsmiddelen en dranken, horeca	Arbeidsomstandigheden		Invoering van de Modern Slavery Act (de wet op moderne slavernij van het Verenigd Koninkrijk). Volgens de International Labour Organisation (ILO) zijn 21 miljoen arbeiders over de hele wereld worden verkocht en waarvan slechts een klein deel is gemaakt van gerecyclede materialen. Tot moderne slavernij worden onder meer gerekend dwangarbeid, kinderarbeid en mensenhandel. Na de invoering van de Britse Modern Slavery Act 2015 zijn veel bedrijven gekomen met verklaringen over moderne slavernij. Deze verklaringen vertonen normatieve verschillen, hetgeen naar onze mening een indicatie is van de mate waarin de ondernemingen erin slagen dit probleem te beheersen. Wij zijn voornemens ondernemingen te benaderen om toepassing van beste werkmethode voor de aanpak van dit probleem te stimuleren, en wij willen inzicht verkrijgen in de mate waarin ondernemingen in staat zijn de risico's op dit gebied te beperken. Wij concentreren ons daarbij op internationale ondernemingen die in het Verenigd Koninkrijk actief zijn in sectoren met een verhoogd risico op moderne slavernij, zoals de sectoren voedingsmiddelen, bouw, textiel en horeca.
Voedingsmiddelen en dranken, huishoudelijke artikelen en persoonlijke verzorging	Afval en recycling		Plastic in de oceanen: jaarlijks wordt er meer dan 8 miljoen ton plastic in zee gedumpt. Volgens schattingen zal er in 2050 meer plastic afval dan vis in de oceanen zijn. Aan deze vervuiling wordt in hoge mate bijgedragen door plastic wegwerpflessen, waarvan er per jaar meer dan 480 miljard worden verkocht en waarvan slechts een klein deel is gemaakt van gerecyclede materialen. Ook ander plastic zwerfafval belandt in de oceanen. Bedrijven voelen de impact hiervan nu dat zwerfvuil van bekende merken (de zogenaamde 'branded litter') een steeds groter probleem wordt. Dit project heeft ten doel desbetreffende fabrikanten van voedingsmiddelen en dranken te benaderen om de verkoop van drank in flessen van gerecycled plastic te stimuleren, toezeggingen te verkrijgen over de geleidelijke afschaffing van plastic wegwerpflessen, aan te zetten tot waardecreatie uit afval, en alternatieven voor plastic verpakkingen te vinden. Wij overwegen om daarnaast een select aantal relevante bedrijven in de sectoren huishoudelijke artikelen en persoonlijke verzorging te benaderen.
Sectoroverschrijdend (middelgrote beursgenoteerde ondernemingen)	Informatieverzorging over ESG door middelgrote beursgenoteerde ondernemingen	 	Informatieverzorging over ESG door middelgrote beursgenoteerde ondernemingen: De manier waarop bedrijven omgaan met ESG-kwesties is steeds vaker onderwerp van analyse door beleggers die meer willen weten over de kwaliteit en levensvatbaarheid van bedrijven op de lange termijn. Centraal in alle ESGanalyses staan de beschikbaarheid en consistentie van relevante informatie over het individuele ESG-profiel van de bedrijven in kwestie. Internationale organisaties zoals de Sustainability Accounting Standards Board (SASB), het Global Reporting Initiative (GRI), het Carbon Disclosure Project (CDP) en meer recentelijk de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) hebben veel bereikt op het gebied van informatieverzorging over ESG. Veel - met name beginnende en kleinere - bedrijven hebben echter nog steeds moeite tegemoet te komen aan de behoeften van belanghebbenden. Deze bedrijven zien zich geconfronteerd met de kosten die een uitgebreide informatieverzorging over ESG met zich meebrengt. Dit project is bedoeld om middelgrote beursgenoteerde ondernemingen met een hoog risico te helpen met het identificeren van hiaten in de informatieverzorging en het ontwikkelen van adequate kaders voor informatieverzorging over ESG. Wij combineren BMO's eigen beoordelingen van de materialiteit van de subsectoren met de kwantitatieve gegevens die beschikbaar zijn via aanbieders van ESGonderzoeksdiensten, teneinde bedrijven te identificeren die niet aan de minimumstandaards voor informatieverzorging over ESG voldoen en hen te stimuleren kritieke hiaten in hun bedrijfsvoering te dichten. Wij concentreren ons daarbij op sectoren met hoge ESG-risico's (bijv. de industriële sector en de sectoren basismaterialen en niet-duurzame consumptiegoederen), en focussen op belangrijke kwesties zoals indicatoren voor klimaatverandering, waterschaarste en juiste inzet van menselijk kapitaal.

Chemie	Veiligheidsvoorschriften voor de chemische sector		Biodiversiteit in de landbouwsector: hoe reageert de sector op regelgeving met betrekking tot gevaarlijke chemische stoffen (met inbegrip van neonicotinoiden)? De enorme daling van het aantal Europese honingbijen, die een belangrijke rol spelen bij de bevruchting van landbouwgewassen, blijft een belangrijk milieutechnisch en economisch probleem dat voor producenten van landbouwchemicaliën en landbouwproducten grote gevolgen heeft. De Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) in de EU en het Bureau voor Milieubescherming in de VS hebben de voorschriften voor bestrijdingsmiddelen herzien in verband met de daling van de bijenstand. Dit heeft het publieke debat over de milieueffecten van bestrijdingsmiddelen weer aangewakkerd en de aandacht gevestigd op bedrijven die deze bestrijdingsmiddelen produceren. De Europese Commissie werkt aan de aanname van een wetsvoorstel dat het gebruik van deze bestrijdingsmiddelen buiten tuinbouwkassen verbiedt, en gezien de huidige stellingname van het Verenigd Koninkrijk in deze kwestie zal deze wet waarschijnlijk worden aangenomen. Wij zullen bij bedrijven informeren hoe zij zich voorbereiden op het mogelijke verbod en de dreiging dat deze producten worden vervangen door alternatieve producten. Wij zullen er bij producenten van landbouwbestrijdingsmiddelen en landbouwproducten ook op aandringen om programma's te ontwikkelen voor het monitoren en verbeteren van de bijenstand.
Voedingsmiddelen en dranken	Voeding		Verbeteren van bedrijfsstrategieën met betrekking tot voeding. Voeding staat steeds meer in de belangstelling. Het aantal gevallen van obesitas blijft snel stijgen, vooral in lage- en middeninkomenslanden. De begrotingsuitgaven voor obesitas en voedingsgerelateerde ziekten blijven stijgen, en ziekten zoals diabetes vormen een zware belasting voor de gezondheidszorg. In antwoord hierop komen overheden met nieuwe beleidsmaatregelen om dit probleem aan te pakken, zoals de suikeraccijns in Mexico en het Verenigd Koninkrijk. Bedrijven die hun inkomsten ontleenen aan de verkoop van calorierijke voedingsmiddelen met een hoog suiker- en vetgehalte staan onder druk als gevolg van de regelgeving en de voorkeuren van de consument. Maar er zijn ook kansen voor merken die hun productportefeuilles diversifiëren in lijn met, of voorbij, de markttrends. Wij benaderen bedrijven over de toereikendheid van hun gezondheids- en voedingsstrategieën en moedigen hen aan te gaan werken volgens beste werkmethoden. Ondernemingen in de sector voedingsmiddelen en dranken vormen de eerste doelgroep, en zullen waarschijnlijk in een later stadium worden gevolgd door ondernemingen in de horeca en detailhandel. Wij hebben hiervoor gegevens ontleend aan de Access to Nutrition Index van de Access to Nutrition Foundation.
Sectoroverschrijdend (Europa)	Gegevensbescherming en veiligheid		Beheer van gegevensbescherming: in mei 2018 wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht in Europa. Ingevolge deze verordening kunnen bedrijven hoge boetes opgelegd krijgen en moeten zij een functionaris voor gegevensbescherming aanstellen. Om constante naleving van deze verordening te verzekeren, moeten bedrijven zorgdragen voor constante monitoring, en de inzet van een functionaris voor gegevensbescherming kan daarbij de risico's beperken. Maar de vraag is hoe dit in de praktijk zal worden gerealiseerd, aangezien uiteenlopende bestuursstructuren een scala aan risico's en kansen met zich meebrengen. In dit project worden belangrijke Europese holdings benaderd om te achterhalen hoe zij hun corporate governance en risicobeheersingssysteem gaan aanpassen aan deze nieuwe wetgeving.
Voedingsmiddelen en dranken, energie	Water, energie, duurzame landbouw		Snijvlak water-voedsel-energie: de VN voorspelt wereldwijd een tekort in de watervoorziening van 40% in 2030 en een toename in de vraag naar voedsel van 70% in 2050. En dat terwijl de International Energy Agency (IEA) in de periode tot 2040 het energieverbruik wereldwijd ziet stijgen naar 48%. Energie en voedsel zijn van levensbelang; voor de productie van beide is veel water nodig. Vaak ook worden energie en voedsel in dezelfde regio geproduceerd, wat de druk op de beschikbare watervoorraden nog verder verhoogt. Ondernemingen die in belangrijke stroomgebieden actief zijn, zien zich daardoor geconfronteerd met een eventueel waterrisico dat wezenlijke gevolgen voor de bedrijfsactiviteiten kan hebben. Er liggen op watergebied echter ook kansen voor het bedrijfsleven. Onze insteek zou zijn om contact op te nemen met ondernemingen in de sectoren voedingsmiddelen en energie waarvan de stroomgebieden onder druk staan. Wij willen dan vooral weten hoe goed ze zijn voorbereid wat betreft het waterrisico en of ze kansen zien om de risicobeheersing aan te scherpen. Dit project wordt ingericht op basis van thema's, sectoren en regio's. In het kader daarvan worden de stroomgebieden met het hoogste risico in kaart gebracht, gevolgd door engagement met ondernemingen die met hun bedrijfsactiviteiten het grootste risico lopen in die gebieden.
Farmaceutische industrie	Verantwoorde marketing en verkooppraktijken, corruptie, verantwoorde prijsstelling van medicijnen		Verantwoorde modellen bij de prijsstelling van medicijnen. De Amerikaanse farmaceutische industrie is in een kwaad daglicht komen te staan naar aanleiding van een serie exorbitante prijsverhogingen van behandelingen. Bedrijven als Valeant en Turing zijn voor het Amerikaanse Congres gesleept en stevig bekritiseerd op hun werkwijzen. Wij sporen in dit project de belangrijkste spelers aan om de negatieve publieke perceptie te keren door sterke en verantwoorde prijsstellingsmodellen in te voeren. Van de grootste internationale farmaconcerns willen we dan 1) weten hoe ze tegen een verantwoorde prijsstelling aankijken en hoe ze een eventuele prijsverhoging van behandelingen tot een aanvaardbaar niveau denken te beperken; 2) sterke en duurzame werkwijzen ten aanzien van prijsstelling zien waaruit een goed evenwicht blijkt tussen een winst oogmerk enerzijds en legitieme onderzoeks- en ontwikkelingsinspanningen anderzijds, die levensreddende medicijnen kunnen opleveren en verdere weerstand in de maatschappij en de politiek tot een minimum kunnen beperken; en 3) achterblijvers aanspreken en aanmoedigen om over te gaan op een transparante en verantwoorde prijsstelling voor producten.

Auto-industrie	Emissiebeheer		<p>De auto-industrie staat met de opkomst van alternatieve vervoersmiddelen, zoals elektrische auto's en andere geavanceerde vervoersoplossingen als zelfrijdende auto's en deelauto's, aan de vooravond van een ingrijpende transformatie. Aan de autofabrikanten het verzoek om, met het oog op deze potentiële radicale verandering in de sector, verder te kijken dan de wet- en regelgeving en hun strategieën voor beperking van de CO₂-uitstoot van hun voertuigen te evalueren. Wij dringen bij ondernemingen aan op ambitieuze streefdoelen en op de ontwikkeling van een bedrijfsmodel voor de lange termijn dat resulteert in een transportsector die zich heeft aangepast aan de internationale afspraken over CO₂-reductie.</p>
Sectoroverschrijdend	Corporate governance in de VS		<p>Hoe reageren bedrijven op moties van aandeelhouders die met een meerderheid van stemmen zijn aangenomen? Als onderdeel van onze voortdurende inspanning om bij Amerikaanse emittenten meer verantwoording aan en inlevingsvermogen in de aandeelhouders te stimuleren, brengen wij als onderdeel van dit project ondernemingen in kaart waar bepaalde moties op de laatste aandeelhoudersvergadering met meerderheid van stemmen zijn aangenomen, maar waar vooralsnog geen veranderingen zijn doorgevoerd. We gaan in gesprek met de ondernemingen in kwestie en dringen aan op een plan om op zorgpunten van beleggers te reageren en om in de toekomst een grotere bereidheid tot luisteren aan de dag te leggen.</p>

reo® 2018 prioriteitsondernemingen

Onderstaande ondernemingen zijn geselecteerd naar aanleiding van een gedetailleerde analyse van het belang in beleggingsportefeuilles, eigen ESG-risicoscores, historische engagementactiviteiten alsook kennis en ervaring van het GSI-team.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
AES Corp/VA	VS	Nutsbedrijven	Het Amerikaanse nutsbedrijf AES heeft grote stappen gezet om de onderneming te diversifiëren met alternatieve energie. Zo heeft het de grootste onafhankelijke distributeur van zonne-energiesystemen in de VS overgenomen. De brandstoffenmix bestaat echter nog altijd grotendeels uit fossiele brandstoffen, waarbij 40% van de energie wordt opgewekt uit kolen. Het bedrijf heeft tot op heden voorstellen van aandeelhouders afgewezen die het bedrijf oproepen een 2 graden scenario-analyse te ontwikkelen, dit ondanks het feit dat deze motie in 2017 door 40% werd gesteund. We zouden graag zien dat het bedrijf zich op dit punt minder beroept op de wet- en regelgeving en een meer strategische benadering kiest. Ook willen we graag dat het bedrijf nadenkt over de vraag hoe het zijn analyse en rapportage in overeenstemming kan brengen met de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures.
Albemarle Corp	VS	Basismaterialen	Voor Albemarle, een internationaal bedrijf in de speciaalchemie, biedt schone technologie veel kansen (met name op het gebied van energieopslag). Maar dit brengt ook risico's met zich mee op het vlak van chemische veiligheid, uitstoot van schadelijke stoffen en afval, energieverbruik, emissiebeheer van broeikasgasen en waterbeheer. Het bedrijf produceert een aantal chemicaliën die onder druk kunnen komen te staan nu de wet- en regelgeving voor chemische veiligheid in de VS en Europa alsmaar wordt aangescherpt, waardoor het bedrijf kosten voor compliance en herformulering moet maken. Albemarle heeft niet alleen een relatief hoge uitstoot van SOx, NOx en broeikasgasen vergeleken met concurrenten in de sector. Het biedt momenteel ook geen openheid over inspanningen om afval en verontreiniging te beperken en heeft geen reductiedoelen vastgesteld. Toen we in 2017 met Albemarle in gesprek waren over deze kwesties had het bedrijf er moeite mee om nadere informatie te verschaffen over een proactieve procedure voor de beoordeling van de veiligheidsrisico's van chemische stoffen. Ook stelde het bedrijf zich terughoudend op bij vragen over hoe zij het ketenbeheer aanpakken bij kobalt, een mineraal dat herhaaldelijk in verband is gebracht met mensenrechtenschendingen in de Democratische Republiek Congo. We hebben daarom besloten dat Albemarle op de prioriteitenlijst voor 2018 blijft staan.
Amazon.com Inc	VS	Consumentenproducten	De belangrijkste ESG-risico's voor Amazon hebben nog steeds betrekking op het beheer van de arbeidsomstandigheden, gegevensbescherming, belastingen en haar ecologische voetafdruk. Hoewel er tekenen zijn dat de onderneming een begin heeft gemaakt met actie op sommige gebieden, blijven wij ons zorgen maken over de naar binnen gerichte bedrijfscultuur van Amazon, haar algehele gebrek aan transparantie en haar onwil om een open dialoog over ESG-kwesties aan te gaan. Wat betreft klimaatverandering heeft de onderneming ons verzekerd dat zij van plan is in de nabije toekomst de transparantie te verbeteren. De arbeidsomstandigheden blijven een grote reden tot zorg, en ondanks enige vooruitgang op het gebied van transparantie heeft de onderneming nog steeds geen uitgebreide strategie voor haar human capital management gepresenteerd. Bovendien presteert de onderneming nog steeds onder de maat met haar corporate governance als gevolg van een terughoudende raad van bestuur die tegenover een dominante CEO/voorzitter geen afwijkende mening durft te verkondigen. Hoewel wij wel een eerste telefonisch contact hebben gehad met de Head of Sustainability van de onderneming, is er over het algemeen weinig vooruitgang geboekt in het tot stand brengen van een constructieve dialoog. Wij hebben daarom besloten ons engagement te escaleren en hebben samen met andere beleggers de onderneming benaderd. Wij zetten onze inspanningen voort en handhaven de onderneming op de prioriteitenlijst 2018.
Andritz AG	AT	Industriële sector	Andritz heeft te maken gehad met controverses over zijn betrokkenheid bij waterkrachtprojecten in het Braziliaanse deel van het Amazonegebied en in Zuidoost-Azië. Bij dergelijke projecten vormt de impact op de biodiversiteit vaak een uitdaging, evenals milieuvuiling, de relatie met de lokale gemeenschap en schending van de mensenrechten. Vanwege zijn sterke positie binnen de waterkrachtsector (28% van de verkoop in 2015) wordt Andritz gezien als belangrijke leverancier voor waterkrachtprojecten wereldwijd, waarvoor het bedrijf integrale oplossingen biedt ("from water-to-wire"). De mate van openheid die Andritz over de problemen verschaft en de beoordeling van maatschappelijke en milieugevolgen in het algemeen lijken gebaseerd te zijn op regelgeving en staan niet in verhouding tot het impliciete risico. Ook op het punt van koolstofemissie en water zien we mogelijkheden om de informatievervalsing en het beheer te verbeteren. We hebben deze kwesties in 2017 aangestipt, maar zonder veel succes. Het leek erop dat Andritz liever geen bijeenkomst wilde organiseren voordat het zijn lopende herziening op het gebied van duurzaamheid had voltooid. Onze interactie met het bedrijf bleef hierdoor beperkt tot schriftelijke communicatie en deelname aan de enquête die Andritz onder de stakeholders organiseert. Vanwege deze beperkingen hebben we besloten het bedrijf op de prioriteitenlijst voor 2018 te laten staan.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Anglo American PLC	VK	Basismaterialen	Ons engagement aangaande de risico's van klimaatverandering heeft ertoe geleid dat we op de jaarlijkse algemene vergadering van het bedrijf het woord namen en het management prezen voor de pogingen die het recentelijk heeft ondernomen om de risico's en kansen met betrekking tot de energietransitie beter aan te pakken. Ook gaven we aan beter geïnformeerd te willen worden over hoe de ontwikkeling van klimaatscenario's onder leiding van de technisch directeur vordert. Daarbij onderstreepden we dat de rapportage duidelijk moet maken welke parameters voor de scenario's worden gebruikt en welke financiële gevolgen deze waarschijnlijk voor het bedrijf zullen hebben, waaronder voor kapitaalallocatie en onderzoek en ontwikkeling. Voor de toekomst zijn we van plan de vordering van de scenario-ontwikkeling door het bedrijf te bespreken vanaf de meest recente richtlijn van de FSB Task Force on Climate-related Financial Disclosures. Gezien de positieve wending van ons engagement en de vragen die nog reesteren, zullen we het bedrijf op de prioriteitenlijst voor 2018 houden.
Arconic Inc/PA	VS	Industriële sector	2017 was voor Arconic een turbulent jaar. In april is de CEO van het bedrijf, Klaus Kleinfeld, afgetreden vanwege een brief die hij gestuurd had aan een senior executive binnen Elliott Management, een activistisch hedgefonds dat begin dat jaar een proxy fight tegen het bedrijf had aangezwengeld. Volgens Elliott Management had Kleinfeld in zijn brief "impliciet gesuggereerd dat hij de heer Singer zou kunnen intimideren of afpersen" (Singer is de CEO van Elliott Management). Twee maanden later, in juni 2017, bleek tijdens een onderzoek naar de brand in de Grenfell Tower in Londen dat de gevelbekleding van het gebouw (Reynobond PE) door Arconic was geleverd. Deze bekleding zorgde ervoor dat het vuur zich snel kon verspreiden, met 71 dodelijke slachtoffers als gevolg. Hoewel het gebruik van nietbrandvertragende gevelbekleding volgens de bouwvoorschriften niet is verboden, wordt Arconic ervan beschuldigd dat het bewust de gevaren van Reynobond PE heeft verzwegen. Tot slot heeft motorfabrikant CFM International 30 motoren teruggeroepen om de door Arconic vervaardigde turbineschijven te verwijderen, die gevoelig bleken te zijn voor scheurvorming. In onze dialoog met het bedrijf zullen corporate governance en productkwaliteit centraal staan, evenals de veiligheidspraktijken die het bedrijf hanteert.
ASOS PLC	VK	Consumentenproducten	Deze Britse webwinkel voor mode- en schoonheidsproducten verkoopt merken van derden en genereert daarnaast circa 40% van zijn inkomsten met producten van eigen merk. Effectief personeelsbeheer, zoals met betrekking tot de activiteiten van haar distributiecentra en toeleveringsketen, is belangrijk voor het beperken van werkonderbrekingen, het aanpakken van knelpunten op het gebied van menselijk kapitaal en het tot een minimum beperken van reputatierisico's. Asos hanteert sterke processen voor het beheer van de arbeidsomstandigheden in de toeleveringsketen, maar verstrekt geen informatie over de wijze waarop zij de arbeidsomstandigheden in haar magazijnen reguleert. Dit is met name een punt van zorg omdat Asos voor de werving van personeel voor haar distributiecentra gebruikmaakt van uitzendbureaus. Wij zijn voornemens om Asos in 2018 te benaderen met de vraag hoe zij omgaat met arbeidskwesties in haar magazijnen en distributiecentra over de hele wereld en hoe zij invulling geeft aan haar relatie met uitzendbureaus.
Associated British Foods PLC	VK	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij prioriteren ABF voor engagement in 2018 in verband met haar connecties met de suikerindustrie en de trend richting minder suikerhoudende producten in de sector. Wij besteden ook aandacht aan het milieubewuste en sociale beheer van de toeleveringsketen in al haar bedrijfsonderdelen.
AutoZone Inc	VS	Consumentenproducten	Amerikaanse detaillisten in de sector auto-onderdelen en -accessoires zijn betrokken geweest bij een aantal controverses op de werkplek, zoals discriminatie op grond van ras en handicap en meningsverschillen over pauzes tijdens werktijden. De onderneming is gesloten over dit onderwerp en ons engagement voor 2018 zal zich ten aanzien van Autozone richten op het personeelsbeheer in haar winkels en magazijnen. Wij zullen de onderneming met name stimuleren om bedrijfsbreed sterkere strategieën te implementeren voor personeelsbeheerkwesties zoals diversiteit en inclusie, loopbaanontwikkeling en goede werkomstandigheden.
Bank Mandiri Persero Tbk PT	ID	Financiële sector	Mandiri is een van de grootste financiers van de enorme expansie van de palmolie-sector in Indonesië. Derhalve is haar kredietportefeuille in hoge mate blootgesteld aan de duurzaamheidsrisico's die samenhangen met de verbouw van oliepalmen. Wij zullen de onderneming benaderen en haar aanmoedigen haar aanpak van het kredietrisicobeheer van haar leningen aan de palmolie-industrie te verbeteren, alsook haar kredietrisicobeheer in andere sectoren waar in hoge mate sprake is van milieu- en maatschappelijke effecten.
Bayer AG	DE	Gezondheidszorg	We hebben Bayer gedurende het jaar meerdere malen gesproken. Drie onderwerpen stonden daarbij centraal: (1) de gevolgen die een eventuele fusie met Monsanto zou hebben voor milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur (ESG), (2) chemische veiligheid en (3) corporate governance. Over het algemeen stelde Bayer zich open op, maar het nam wel een defensieve houding aan toen we onze zorgen uitten. Bayer heeft tot op heden geen gezamenlijke ESG-strategie gepubliceerd voor de eventuele fusie met Monsanto, omdat het geen problemen voorziet bij het samenvoegen van de ESG-strategieën van beide bedrijven. Wat betreft het geldende verbod op neonicotinoïde pesticiden in de EU gaf Bayer aan dat de kwestie in hoge mate gepolitiseerd is en verwees het naar wetenschappelijke studies die aantonen dat zijn producten veilig zijn, zonder te erkennen dat er substantieel tegenbewijs bestaat. Dat sommige leden van de raad van commissarissen daar al lang zitting in hebben en ook lid zijn van andere raden, had volgens Bayer te maken met de naleving van geldende wetten en normen. Gezien het gebrek aan vooruitgang in de hiervoor genoemde kwesties en de lopende ontwikkelingen aangaande de fusie met Monsanto blijft Bayer op de prioriteitenlijst voor 2018 staan.
Becton Dickinson and Co	VS	Gezondheidszorg	Na een reeks spraakmakende incidenten is er veel aandacht voor anti-corruptiesystemen in de gezondheidszorg. We willen dit Amerikaanse bedrijf, dat zich toelegt op medische technologie, aansporen om zich meer in te zetten voor verantwoorde verkoop- en marketingpraktijken door zijn aanpak openbaar te maken en te garanderen dat werknemers getraind worden in hoe ze op een verantwoorde manier producten moeten verkopen en vermarkten; dit met het oog op de plannen van het bedrijf om verder uit te breiden in opkomende markten.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
BHP Billiton Ltd	AU	Basismaterialen	Ons engagement concentreerde zich op deelname aan een sitebezoek in Brazilië dat door BHP was georganiseerd. We hoopten zo een beter beeld te krijgen van de vorderingen en de resterende uitdagingen met betrekking tot de ramp die in 2015 in de Samarco-mijn heeft plaatsgevonden. Het bezoek bevestigde ons vermoeden dat BHP met ferme hand zowel de gevolgen als de onderliggende oorzaken van de ramp aanpakt. Gezien de politieke en economische crisis die Brazilië teistert, loopt BHP echter het risico dat het proceskosten moet betalen en moet zorgdragen voor effectief ecologisch en sociaal herstel op de lange termijn. We hebben daarom besloten dat het bedrijf op onze prioriteitenlijst voor 2018 blijft staan, zodat we de vooruitgang gedurende nog een jaar kunnen volgen.
Big Lots Inc	VS	Consumentenproducten	Deze Amerikaanse discountketen moet goed op haar marges letten. Effectief personeelsbeheer, vooral in haar magazijnen en winkels, is belangrijk voor de beheersing van de personeelskosten van de onderneming. Slecht beheer op dit gebied kan de onderneming hogere kosten opleveren vanwege een groter personeelsverloop en daarmee samenhangende opleidingskosten, alsook een gebrek aan continuïteit. Wij vinden het hoge percentage parttime medewerkers en seizoenswerkers zorgwekkend en Big Lots geeft geen informatie over haar personeelsbeheer. In 2018 zullen wij ons dan ook concentreren op stimulering van een personeelsbeleid dat gericht is op verbetering van het behoud van werknemers en reductie van de kosten van personeelsbehoud en personeelsverloop.
BIM Birlisik Magazalar AS	TR	Niet-duurzame consumptiegoederen	Als grootste inkoper van de meeste producten die zij aan Turkije verkoopt, is BIM in een positie om positieve invloed uit te oefenen op het beheer van de milieu- en sociale risico's van haar leveranciers. Wij willen daarom met de onderneming bespreken hoe zij de opname van duurzame inkoopoverwegingen in haar inkoopmethoden kan bevorderen. Ook zullen wij de raad van bestuur ervan proberen te overtuigen dat het belangrijk is dat er maatregelen worden genomen die mogelijkheden scheppen voor effectieve benoeming van bestuursleden en evaluaties van de prestaties van de raad van bestuur.
BP PLC	VK	Energie	Als onderdeel van onze langdurige samenwerking met een kleine groep beleggers hebben wij talloze besprekingen gehad met senior executives van BP. Wij hebben ook een verklaring gepresenteerd op de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders van de onderneming. Klimaatverandering blijft een aandachtsgebied en BP heeft positieve stappen ondernomen in de ontwikkeling van hun strategisch kader, dat erop gericht is de onderneming de overstap naar koolstofarme energie te laten maken. Wij vinden het bemoedigend dat dit kader nu alle belangrijke aspecten omvat, met inbegrip van koolstofrisico's in verband met haar belangrijkste producten en activiteiten, en nieuwe energiekansen. De onderneming moet echter nog een duidelijke verbintenis aangaan tot het publiceren van haar operationele emissiereductiedoelstellingen. Er zijn indicaties dat dit wordt overwogen voor de volgende verslagperiode. Wij zullen daarom blijven aandringen op openbaarmaking van de doelstellingen en beter leiderschap, dat zich inzet voor de ontwikkeling van verslaggeggingskaders die voldoen aan de aanbevelingen van de Task Force for Climate Related Financial Disclosure (TCFD). Wat betreft het onderwerp beloningen, dat BP in 2016 bijzonder negatief in de publiciteit heeft gebracht, hebben wij vastgesteld dat BP heel constructief heeft gereageerd op de zorgen van aandeelhouders, en zelfs zo ver is gegaan dat zij aanzienlijke reducties in haar beloningsbeleid heeft aangekondigd. Wij hebben over de hele linie positieve ontwikkelingen geconstateerd op speerpunten zoals klimaatverandering en beloning, maar wij handhaven BP op de prioriteitenlijst 2018 vanwege haar marktprominentie en de signaalfunctie die haar verbeteringen hebben voor andere ondernemingen.
Britannia Industries Ltd	IN	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij prioriteren Britannia Industries voor engagement in 2018 vanwege de aanzienlijke bezorgdheid die bestaat omtrent het voedingsprofiel van haar productportefeuille. Wij zijn ook geïnteresseerd in de verkoop- en marketingstrategieën voor deze producten.
British American Tobacco PLC	VK	Niet-duurzame consumptiegoederen	Oorspronkelijk richtte ons engagement met British American Tobacco (BAT) zich op risico's in de toeleveringsketen als gevolg van slechte werkomstandigheden in de tabaksteelt. Meer recentelijk hebben wij de gezondheidseffecten besproken van de alternatieve tabaksproducten die momenteel aan populariteit winnen en dreigen het traditionele bedrijfsmodel van tabaksfabrikanten te verstoren. Wij hebben besloten om ons engagement met BAT in 2018 te intensiveren om meer inzicht te krijgen in haar langetermijnstrategie en productbeheermaatregelen ten aanzien van haar wereldwijde productportefeuille. Wij zullen ook onderzoeken in hoeverre haar systemen en bedrijfscultuur effectief zijn voor het voorkomen van omkoping en corruptie, aangezien het Britse Serious Fraud Office heeft bekendgemaakt dat het onderzoek doet naar BAT omdat de onderneming ervan wordt verdacht steekpenningen te hebben betaald om haar bedrijfsvoering in Afrika te bevorderen.
Cemex SAB de CV	MX	Basismaterialen	Als verticaal geïntegreerde onderneming waarvan de activiteiten een groot deel van de waardeketen van bouwmaterialen bestrijken, loopt CEMEX een verhoogd risico op een aantal milieugerelateerde en sociale gebieden. Van veel van die risico's is het beheer naar onze mening ontoereikend. Het bedrijf had in 2016 een totale CO ₂ -uitstoot (scope 1 en 2) van 47.7700.209 met CO ₂ e, een hoeveelheid die gelijk staat aan de uitstoot van 11,8 kolencentrales of 12.100 windturbines die een jaarlang draaien. Naast deze aanzienlijke absolute cijfers, heeft CEMEX moeite om zijn koolstofvoetafdruk te verlagen en zag het zich genoodzaakt om zijn doelstelling voor koolstofreductie aan te passen omdat de koolstofintensiteit nog steeds een stijgende trend vertoont. Een ander punt van zorg is veiligheid en gezondheid: volgens MSCI had CEMEX tussen 2013 en 2016 het hoogste percentage sterfgevallen in de bouwmaterialensector. In ons engagement met het bedrijf in 2018 zullen de bovenstaande thema's centraal staan, maar we besteden ook aandacht aan enkele problemen die we op het gebied van corporate governance hebben vastgesteld. Hiertoe behoren zaken als onafhankelijkheid van het bestuur en beloning van uitvoerende bestuurders, evenals kwesties die in het rapport van de onafhankelijke auditor ter sprake komen en bewijzen van wezenlijke zwakke punten in de interne controle.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
China Railway Construction Corp Ltd	CN	Industriële sector	Omdat CRCC zich als bouwbedrijf hoofdzakelijk richt op grootschalige infrastructuurprojecten in opkomende markten, loopt het grote risico's vanwege omkoping en corruptie en ook door de relatie met lokale gemeenschappen. In 2014 is de tender voor een hogesnelheidslijn in Mexico ingetrokken vanwege vermeende belangenconflicten tussen Mexicaanse ambtenaren en het biedende consortium. In oktober 2017 werd in Tundayme, Ecuador, vlakbij de kopermijn van China Railway "El Mirador" geprotesteerd tegen de verdrijving van inheemse gemeenschappen – twee recente voorbeelden waaruit blijkt hoe zwaar deze risico's voor het bedrijf wegen. We willen met het bedrijf in gesprek gaan over zijn inspanningen om corruptie te voorkomen en op te sporen, en ook over de normen die het hanteert met betrekking tot gemeenschapsmanagement, waaronder het beoordelen van de gevolgen die projecten met een hoog risico hebben voor het milieu en de samenleving. Hiertoe behoren spoorwegen, snelwegen, waterwerken en waterkracht, bruggen, tunnels, vliegvelden en werven.
CVS Health Corp	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij hebben CVS voor 2018 geprioriteerd voor engagement om te focussen op de prijzen van medicijnen en beloningen in de sector.
Dominion Energy Inc	VS	Nutsbedrijven	Ons engagement met Dominion heeft tot nu toe uitgewezen dat het bedrijf goed op de hoogte is van het effect dat Amerikaanse voorschriften op korte termijn op hun onderneming kunnen hebben. De visie op de ontwikkeling op de lange termijn was echter vrij beperkt. Hoewel de status van sterk gereguleerde energieproducent tot op zekere hoogte als buffer fungeert voor mogelijke effecten van de energietransitie, zouden we een meer proactieve houding verwelkomen – vooral aangezien kolen nog altijd een belangrijk deel uitmaken van de energiemix. Ons engagement zal zich met name richten op de ontwikkeling van een 2 graden scenario-planning, in overeenstemming met de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures.
Dynegy Inc	VS	Nutsbedrijven	Vergeleken met zijn concurrenten in de VS is Dynegy een vrij klein nutsbedrijf, en is er om die reden tot op heden geen sprake geweest van intensieve betrokkenheid onder beleggers. Het bedrijf loopt echter grote kans op risico's als gevolg van de energietransitie, omdat zijn capaciteit om energie op te wekken volledig gebaseerd is op fossiele brandstoffen, waarvan 36% afkomstig uit kolen. Wat risicobeheer aangaat is het bedrijf zich weliswaar bewust van klimaatwetgeving maar heeft het vooralsnog geen langetermijnvisie voor de energietransitie ontwikkeld. We willen met het bedrijf bespreken hoe het de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures kan benutten om het risicobeheer op dit cruciale gebied te analyseren en hierover te rapporteren.
Emaar Properties PJSC	AE	Vastgoed	Emaar Properties is een internationale vastgoedontwikkelaar met een sterke aanwezigheid in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De kernactiviteiten betreffen vastgoed, verhuur en gerelateerde activiteiten waaronder technologie. Het heeft ambitieuze groeivoorzichten. Ons punt van zorg is de tamelijk geringe openheid die het bedrijf over ESG-kwesties verschaft. De sector ging de laatste jaren gebukt onder controverses aangaande personeelsbeleid, corruptie, veiligheid en gezondheid. Ook willen we graag weten hoe het bedrijf aankijkt tegen de ontwikkeling van 'groene' projecten en inzicht krijgen in de governancestructuur die het hanteert.
Fiat Chrysler Automobiles NV	VK	Consumentenproducten	Ons engagement met Fiat Chrysler Automobiles (FCA) is dit jaar onderdeel van een breder engagementsinitiatief met betrekking tot CO ₂ -uitstoot in de auto-industrie, waarbij een algemeen kader voor de verwachtingen van beleggers werd ontwikkeld. Hoewel de onderneming een aantal doelstellingen heeft bekendgemaakt, zijn deze gefragmenteerd. Dit werpt de vraag op in hoeverre de huidige prestaties en voortgang op het gebied van reductie van CO ₂ -uitstoot het risico op niet-naleving van regelgeving en oplegging van boetes inderdaad verkleinen. Evenmin heeft de onderneming uitgebreide toekomstgerichte doelstellingen bekendgemaakt voor de verkoop van voertuigen met lage uitstoot. Ook heerst er stilzwijgen over indicatoren zoals investeringen in onderzoek en ontwikkeling van elektrische voertuigen. FCA blijft achter bij haar concurrenten die duidelijkere ambities met betrekking tot elektrische voertuigen en uitstoot van hun voertuigen hebben bekendgemaakt. Gezien haar kortetermijnfocus op potentiële fusiemogelijkheden en haar productassortiment met veel SUV's, zal FCA waarschijnlijk voorlopig aan de zijlijn blijven staan in de opkomende industrietrend richting elektrische voertuigen. Anderzijds is de onderneming dankzij het betrekkelijk lage aandeel van dieselwagens in haar productassortiment minder getroffen door de implicaties van het dieselschandaal, dat bij andere ondernemingen het realiseren van doelstellingen ten aanzien van lagere uitstootniveaus bemoeilijkt. Onbeantwoorde vragen die wij aan de onderneming zullen blijven voorleggen hebben betrekking op verbetering van haar transparantie over de uitstootdoelstellingen van haar voertuigen en meer duidelijkheid over de mogelijke kosten van niet-naleving in het licht van de huidige aanscherping van uitstootnormen. Daarnaast hebben we ook aangedrongen op meer informatie over haar investeringen in autonome technologie, die in de toekomst meer kansen voor het ontwikkelen van elektrische voertuigen moeten opleveren. Wij handhaven FCA op de lijst met prioriteitsondernemingen voor 2018 en zullen blijven aandringen op verbetering op deze punten.
Fomento Economico Mexicano SAB de CV	MX	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij prioriteren FEMSA voor engagement in 2018 vanwege de aanzienlijke bezorgdheid die bestaat ten aanzien van het voedingsprofiel van haar producten en degenen voor wie haar producten bestemd zijn. Wij zijn ook geïnteresseerd in de verkoop- en marketingstrategieën voor deze producten in relatie tot de voedingswaarde. We zullen de onderneming ook aanspreken op haar strategieën met betrekking tot wegwerpplastic.
Fortis Inc/Canada	CA	Nutsbedrijven	Fortis is een Canadees nutsbedrijf met ruim 3 miljoen klanten in de VS en Canada. De focus ligt voornamelijk op transport en distributie maar ook op opwekking, waarvan een deel op basis van kolen. Uit de verslaggeving door het bedrijf blijkt dat het zich bewust is van de structurele wijzigingen in het energiesysteem. We zien echter mogelijkheden om een strategische koers voor de lange termijn uit te stippelen in verband met de energietransitie, met de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures als referentiepunt.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
General Electric Co	VS	Industriële sector	Het personeel van General Electric (GE) vormt de belangrijkste strategische activa van het bedrijf en is van cruciaal belang voor het succes op de lange termijn. GE zit momenteel in een lange periode van herstructurering en ontslagen (waarvan 12.000 onlangs zijn aangekondigd binnen GE Power). Er lopen class action procedures (groepsvorderingen) tegen het bedrijf vanwege het schrappen van Medicare-programma's en geneesmiddelenvergoedingen voor ongeveer 130.000 gepensioneerden en hun echtgenoten. Daarnaast heeft General Electric te maken gehad met controverses over zijn betrokkenheid bij waterkrachtprojecten in het Braziliaanse deel van het Amazonegebied en in Zuidoost-Azië. Bij dergelijke projecten vormt de impact op de biodiversiteit vaak een uitdaging, evenals milieuvuiling, de relatie met de lokale gemeenschap en schending van de mensenrechten. De mate van openheid die GE over de problemen verschaft en de beoordeling van maatschappelijke en milieugevolgen in het algemeen lijken gebaseerd te zijn op regelgeving. We zullen het bedrijf vragen zich krachtiger op te stellen door meer inzicht te verschaffen in de werkwijze ten aanzien van milieu- en sociaal risicobeheer in zijn projectenportefeuille.
Gerresheimer AG	DE	Gezondheidszorg	We hebben in het verleden met deze Duitse producent van materialen voor de gezondheidszorg gesproken over hoe corporate governance, keten- en milieubeheer werden vormgegeven. Gerresheimer is van plan zijn activiteiten uit te breiden in Azië (waaronder India en China) en Zuid-Amerika. Dit leidt ertoe dat er meer contact zal zijn met ambtenaren, waardoor het risico op corruptie en onverantwoorde verkooppraktijken toeneemt. Het bedrijf hanteert wel enig beleid en systemen om deze risico's te beperken, maar heeft geen concurrenten. We zullen Gerresheimer aansporen om een mondiale aanpak van corruptie uit te rollen waar zowel leveranciers en aannemers als werknemers bij betrokken worden.
GlaxoSmithKline PLC	VK	Gezondheidszorg	We zijn in 2017 opnieuw diepgaand in gesprek gegaan met GlaxoSmithKline over een aantal essentiële kwesties, te weten: 1) bedrijfsethiek en 2) werkwijzen ten aanzien van de prijsstelling van medicijnen. Het bedrijf heeft een aanzienlijke verbetering doorgevoerd in zijn houding ten aanzien van de vergoeding voor uitvoerende bestuurders - iets waar we sinds 2016 op hebben aangedrongen. Het bestuur heeft onze feedback overgenomen en de performance multiplier uit het jaarlijkse bonusplan verwijderd die ertoe geleid had dat de beloningen opliepen. Op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders die in 2017 plaatsvond, kon het voorstel voor de beloning van uitvoerende bestuurders onze goedkeuring wegdragen en konden we uiteindelijk alle voorstellen van het management ondersteunen. Het bedrijf heeft grote stappen gezet om werkwijzen door te voeren die ervoor moeten zorgen dat controverses rondom schending van bedrijfsethiek en compliance, waar het in het verleden mee kampte, beperkt blijven. Echter, we zijn er nog niet helemaal van overtuigd hoe prestaties op deze gebieden op transparante wijze gekoppeld zijn aan beloningsgerelateerde resultaten van bestuurders en werknemers. Bovendien sleept GSK andere grote internationale farmaceutische bedrijven mee in zijn prijsstelling van medicijnen. We zullen dan ook in 2018 intensief in gesprek blijven met dit bedrijf.
HSBC Holdings PLC	VK	Financiële sector	We zijn in 2017 10 keer in gesprek gegaan met de bank over zijn compliancetoezicht, cybersecurity en milieufinanciering. We zijn nog steeds tevreden over de proactieve manier waarop HSBC de laatste jaren in gesprek ging met beleggers en over de vooruitgang die het bedrijf op een aantal terreinen heeft geboekt. De bank heeft duidelijk het voortouw genomen op sommige onderwerpen zoals het beheer van cyberrisico's en governanceprocedures, en heeft onlangs toezeggingen gedaan om milieufinanciering te ondersteunen. Hoewel de bank voldoet aan de eisen van de Deferred Prosecution Agreement die in 2012 door de Amerikaanse toezichthouders is vastgesteld, zijn we van mening dat de herziening van het complianceraamwerk en de zakelijke werkwijzen van de bank als werk in uitvoering moet worden beschouwd. Dit gezien de recente beschuldigingen dat de bank betrokken zou zijn bij corruptie in Zuid-Afrika, wat ons eraan herinnert dat de bank wereldwijd actief is en het risico op financiële criminaliteit dus hoog is. We houden HSBC dan ook op de prioriteitenlijst voor het komende jaar en zullen het bedrijf nauwlettend volgen.
International Consolidated Airlines Group SA	VK	Industriële sector	Als houdstermaatschappij van vier Britse en Europese luchtvaartmaatschappijen krijgt IAG bij het integreren van haar nieuwe ondernemingen te maken met risico's rond het personeelsbeleid. Het bedrijf heeft onlangs een vijfde luchtvaartmaatschappij aangekocht. Gezien het feit dat het doorgaat met zijn plannen om de exploitatiekosten terug te dringen en gelet op de arbeidsconflicten van de laatste jaren, zullen we met het bedrijf in gesprek gaan om erachter te komen hoe het deze risico's weet te beperken. Daarnaast was er eerder dit jaar sprake van vluchtonderbrekingen bij British Airways vanwege een systeemuitval. We willen daarom weten welke programma's er sinds dit incident zijn ingevoerd. Tot slot willen we het bestuur stimuleren om ervoor te zorgen dat de bestuursleden niet overwerkt raken en voldoende tijd en energie hebben om hun plichten te vervullen.
ITC Ltd	IN	Niet-duurzame consumptiegoederen	De onderneming koopt het grootste deel van haar natuurlijke grondstoffen (d.w.z. landbouwgrondstoffen) via door de overheid gecontroleerde handelsplatforms en de open markt. Hierdoor kan moeilijk worden vastgesteld welke potentiële ESG-risico's er bestaan in de toeleveringsketen, zoals kinderarbeid en/of dwangarbeid en watergebruik. Wij zijn voornemens ITC te benaderen om te vernemen hoe de onderneming deze uitdagingen oppakt. We zullen ook met de onderneming in gesprek gaan over haar strategie voor risicobeperking en het benutten van de kansen die voor haar voedingsproducten worden gecreëerd door gezondere eettrends.
Johnson & Johnson	VS	Gezondheidszorg	Sinds er de afgelopen jaren een wijziging heeft plaatsgevonden qua vertegenwoordiging naar de beleggers toe, is de Amerikaanse gezondheidszorggigant Johnson & Johnson minder ontvankelijk voor diepgaande discussies over een breed scala aan ESG-kwesties dan voorheen. Onze focus lag in 2017 op de volgende gebieden: 1) productkwaliteit; 2) corporate governance; en 3) prijsstelling van medicijnen. We hebben uitgebreid door de Verenigde Staten gereisd en tijdens de gesprekken werd ons duidelijk dat er het afgelopen jaar flink wat minder producten waren teruggeroepen. Daarnaast was Johnson & Johnson een van de weinige farmaceutische bedrijven die een rapport gepubliceerd hadden over hun werkwijzen ten aanzien van de prijsstelling van medicijnen - iets wat we toejuichen. Er is echter veel te weinig vooruitgang geboekt in het hervormen van de werkwijzen ten aanzien van de beloning van uitvoerende bestuurders en de langetermijn incentiveregeling voldoet bij lange na niet aan onze verwachtingen - vooral gezien de verbeteringen die het afgelopen jaar bij andere grote Amerikaanse bedrijven plaatsvonden. Door zijn wereldwijde aanwezigheid, het grote scala aan producten en diensten, en de omvang en marktpositie van het bedrijf, waardoor het in hoge mate is blootgesteld aan ESG-risico's, zijn we nog steeds bezorgd over het gebrek aan transparantie rondom zijn prestaties op een reeks ESG-kwesties. We blijven in 2018 intensief in gesprek met dit bedrijf.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Kerry Group PLC	IE	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij hebben de Kerry Group geprioriteerd voor 2108, een voortzetting van het in 2017 in gang gezette engagement. Wij blijven met de onderneming in gesprek over haar milieubewuste en sociale beheer van de toeleveringsketen.
Keyence Corp	JP	Informatietechnologie	Ondanks herhaalde pogingen van onze kant om meerdere jaren op rij het gesprek aan te gaan, was dit zeer succesvolle Japanse technologiebedrijf terughoudend wat het doorvoeren van wezenlijke hervormingen in zijn governancepraktijken betreft. Omdat het bedrijf de afgelopen jaren niet op onze engagementinspanningen is ingegaan, hebben we andere grote Japanse bedrijven op de prioriteitenlijst voor deze kwestie gezet. Sindsdien zijn de governancepraktijken in heel Japan zichtbaar verbeterd. Hiermee staat Keyence op dit punt nu duidelijk op achterstand in de markt. Het bedrijf houdt zich alleen nog aan de Japanse Corporate Governance Code op gebieden als de onafhankelijkheid van het bestuur. Op andere gebieden baart het ons zorgen dat het bedrijf weinig moeite heeft gedaan om het standpunt van minderheidsaandeelhouders mee te laten wegen in beslissingen van het bestuur. Ook de kapitaal efficiëntie roept vraagtekens op, aangezien het bedrijf buitensporige hoeveelheden liquide middelen op de balans laat staan. Een echte verklaring hiervoor heeft het bedrijf niet gegeven, het heeft ook geen duidelijke stappen gezet om noemenswaardige fusies en overnames te realiseren of geld terug te geven aan beleggers. We hebben jarenlang gestemd tegen dit besluit om weinig dividend uit te keren, en de laatste jaren was het aantal tegenstemmen behoorlijk hoog (31% in 2016) – maar niets wijst erop dat het bedrijf bezig is hervormingen door te voeren. Om deze redenen zullen we het engagement met Keyence in 2018 prioriteren.
L Brands Inc	VS	Consumentenproducten	Er is bij Amerikaanse merkeigenaars en detailisten sprake van relatief slecht beheer van milieukwesties en sociale aangelegenheden. L Brands betreft goederen van ondernemingen over de hele wereld inclusief Sri Lanka, India en China en hoewel de onderneming een gedragscode voor leveranciers hanteert, levert zij geen enkel bewijs van de naleving van deze gedragscode. Daarnaast verstrekt de onderneming geen informatie over gebruik van duurzame grondstoffen. Wij hebben ook vastgesteld dat de gemiddelde functietermijn van de leden van de raad van bestuur 20 jaar is, en dat de CEO al sinds 1963 in functie is. Ons engagement in 2018 richt zich op stimulering van het beheer van milieukwesties en sociale aangelegenheden in de toeleveringsketen van de onderneming, alsook verjonging van de raad van bestuur en opvolgingsplanning voor de functie van CEO.
Martin Marietta Materials Inc	VS	Basismaterialen	Martin Marietta loopt iets minder ESG-risico's dan vele van zijn concurrenten in de bouwmaterialensector. Dit komt doordat het bedrijf slechts in geringe mate betrokken is bij de productie van cement, een van de meest grondstoffen- en energie-intensieve bouwmaterialen. Toch doet Martin Marietta Materials niet echt veel om de nadelige gevolgen van zijn winningsactiviteiten voor de biodiversiteit en het bestaande landgebruik te beperken. Bovendien lijkt zijn milieubeheer grotendeels gebaseerd te zijn op compliance en ontbreekt het aan transparantie wat betreft belangrijke graadmeters zoals waterverbruik, uitstoot van broeikasgassen en gevaarlijke afvalstoffen. We zullen dan ook voortbouwen op ons engagement in 2017 en het bedrijf blijven aansporen om proxy access in te voeren, nadat een voorstel van aandeelhouders hiertoe door een meerderheid is gesteund tijdens de aandeelhoudersvergadering van 2017.
McDonald's Corp	VS	Consumentenproducten	Samen met andere beleggers hebben wij McDonald's benaderd over de kwestie van personeelsbeheer in haar toeleveringsketen. De onderneming was graag bereid de operationele arbeidsaspecten van haar toeleveringsketens te bespreken. McDonald's heeft een klein aantal leveranciers met wie zij een langtermijnrelatie onderhoudt, en wij hebben aangedrongen op aanwending van deze invloed om duurzame werkmethoden te bevorderen. De onderneming erkende dat zij onvoldoende doet aan informatieverzorging en liet ons weten dat zij werkt aan verbetering op dit punt. Wij hebben een gesprek aangevraagd om ook een milieubewust beheer van de toeleveringsketen te bespreken en zullen daarbij ook plastic materialen en verpakkingen ter sprake brengen. Wij handhaven de onderneming daarom op de prioriteitenlijst 2018.
Mettler-Toledo International Inc	VS	Gezondheidszorg	Na een reeks spraakmakende incidenten is er veel aandacht voor anti-corruptiesystemen in de gezondheidszorg. Ruim een derde van de werknemers van Mettler-Toledo is gevestigd in opkomende markten. Hierdoor is er meer contact met ambtenaren en neemt het risico op corruptie en onverantwoorde verkooppraktijken toe. Het bedrijf hanteert wel enig beleid en systemen om deze risico's te beperken, maar heeft geen concurrenten. We zullen Mettler-Toledo aansporen om een mondiale aanpak van corruptie uit te rollen en de beloningsstructuur te verbeteren, om zo een verantwoorde verkoop van zijn producten te stimuleren, evenals prestatiebeloning op bestuurlijk niveau.
Mylan NV	VS	Gezondheidszorg	De Amerikaanse farmaceutische industrie is in een kwaad daglicht komen te staan naar aanleiding van een serie exorbitante prijsverhogingen van behandelingen. Bedrijven moesten zich voor het Congres verantwoorden en werden scherp bekritiseerd vanwege hun werkwijze. De ophef richtte zich voor een groot deel op Mylan, een Amerikaanse producent van generieke geneesmiddelen, omdat deze de prijs van EpiPen (een generiek merkproduct van Mylan) in minder dan tien jaar tijd had vervijfvoudigd. (EpiPen is een adrenaline-injector om anafylactische shock te bestrijden.) Het bedrijf heeft veel te lijden gehad van door beleggers en volmachtadviseurs aangezwengelde en met veel publiciteit omgeven campagnes waarin werd opgeroepen bestuurders te ontslaan vanwege ontoereikend risicotoezicht en bedenkelijke beloningspraktijken. Uit onze gesprekken met het bedrijf werd duidelijk dat het niet bereid is verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de geuite kritiek en de schuld afwentelt op andere partijen in de medische sector. Het bedrijf heeft zijn say-on-pay stem op de aandeelhoudersvergadering verloren. Omdat de manier waarop het bedrijf op de besproken kwesties reageert ons grote zorgen baart, hebben we besloten de dialoog met Mylan 2018 te prioriteren.
Nestle SA	CH	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij hebben Nestle voor 2018 geprioriteerd in verband met het voedingsprofiel van haar productportefeuille en haar verkoop- en marketingstrategieën voor deze producten. We zullen de onderneming ook aanspreken op haar strategieën met betrekking tot wegwerpplastic en de uitbreiding van haar activiteiten op het gebied van gebotteld water.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Novartis AG	CH	Gezondheidszorg	We zijn met de Zwitserse farmaceutische gigant intensief in gesprek gebleven over een breed scala aan essentiële ESG-kwesties, waaronder: 1) bedrijfsethiek en bedrijfscultuur; 2) prijsstelling van medicijnen; 3) fiscale praktijken en rapportage; en 4) corporate governance. Ook brachten we opkomende kwesties zoals waterrisicobeheer ter sprake. Het bedrijf is zeer ontvankelijk voor dialoog en vraagt de kern van de beleggersbasis actief naar hun standpunt. Wat dit betreft neemt Novartis in onze ogen een leidende positie in te midden van zijn concurrenten. Het is een van de weinige farmaceutische bedrijven die een rapport gepubliceerd hadden over hun werkwijzen ten aanzien van de prijsstelling van medicijnen – iets wat we toejuichen. Er is echter onvoldoende vooruitgang geboekt in het hervormen van de werkwijzen ten aanzien van de beloning van uitvoerende bestuurders. Ook is er te weinig overeenstemming tussen beloning en prestatie om op steun te rekenen tijdens de aandeelhoudersvergadering. Ondanks verbeteringen in de werkwijze en rapportage ten aanzien van het ESG-risicobeheer, is Novartis in hoge mate blootgesteld aan ESG-risico's door zijn wereldwijde aanwezigheid, het grote scala aan producten en diensten, en zijn omvang en marktpositie. We zijn er nog niet helemaal van overtuigd dat het bedrijf de vele controverses op het gebied van ESG waar het de afgelopen jaren mee te maken kreeg, heeft opgelost en blijven ook in 2018 intensief met hen in gesprek.
POSCO	ZK	Basismaterialen	Het ESG-profiel van Posco kent twee gezichten. Het bedrijf past state of the art normen en praktijken toe op het vlak van duurzaamheid, maar blijft omgeven door controverses. Vooral wat betreft corruptie en de relatie met lokale gemeenschappen kan het rekenen op aanhoudende kritiek, variërend van beschuldigingen van kinderarbeid bij de katoenactiviteiten van POSCO Daewoo in Oezbekistan, tot mensenrechtenschendingen in verband met de aanleg van de Shwe-gaspijpleiding in Birma en gedwongen verhuizing en mensenrechtenschendingen in verband met de bouw van een staalfabriek in de Indiase staat Odisha ter waarde van 12 miljard USD. In ons engagement met het bedrijf zullen we deze kwesties ter sprake brengen en vragen om normen en werkwijzen voor goede beheerpraktijken.
Reckitt Benckiser Group PLC	VK	Niet-duurzame consumptiegoederen	Wij hebben Reckitt Benckiser (RB) voor 2018 geprioriteerd, voornamelijk vanwege de overname in 2017 van een van de grootste fabrikanten van vervangingsmiddelen voor moedermelk, Mead Johnson (MJ). MJ is verwikkeld in een zich voortslepende controverse over verontreinigde Enfamil-zuigelingsvoeding en de onderneming presteert met haar vervangingsmiddel voor moedermelk slecht op de Access To Nutrition Index. In deze Index worden de zes grootste fabrikanten van vervangingsmiddelen voor moedermelk beoordeeld op hun beleid, managementsystemen en naleving van de wet en nationale regelgeving. Als gevolg van de slechte score in deze index staat RB bloot aan potentiële risico's op het gebied van productkwaliteit, productveiligheid en reputatieschade wanneer er geen nieuwe systemen worden geïmplementeerd. Wij zullen nagaan hoe RB van plan is het beleid en de managementsystemen van MJ bedrijfsbreed te verbeteren en hoe de onderneming in de toekomst problemen met de productkwaliteit wil voorkomen. Daarnaast zullen wij focussen op dierenwelzijn en corporate governance. Bij ons eerdere engagement was de onderneming heel bereidwillig om mee te werken, dus we hopen ook in 2018 een dialoog tot stand te kunnen brengen.
Roche Holding AG	CH	Gezondheidszorg	In ons engagement met Roche in 2017 stond de manier centraal waarop het bedrijf de toegang tot geneesmiddelen benadert. De inzet van het bedrijf voor duurzaamheid en transparantie werd twijfelachtig toen zij weigerden deel te nemen aan de laatste Access to Medicine Index. Reden hiervoor was dat oncologische behandelingen geen deel uitmaakten van het toetsingskader. Roche bleef bij zijn standpunt, ondanks herhaalde verzoeken van een grote groep beleggers om aan de Index deel te nemen. We vonden dit erg jammer maar het bedrijf heeft sindsdien gaandeweg onze feedback ter harte genomen en zich meer bereid getoond om mee te praten over toegangsgelateerde kwesties. We mochten Roche op ons kantoor verwelkomen bij een dagvullende workshop waar nog tien andere internationale farmaceutische bedrijven aan deelnamen. Roche gaf een gedetailleerde en boeiende presentatie van zijn plannen op dit gebied. We blijven in gesprek met het bedrijf over deze kwestie met het oog op de komende publicatie van de Index in het najaar van 2018. Daarnaast plaatsen we nog steeds vraagtekens bij wat het bedrijf vindt van de prijsstelling van medicijnen in de Verenigde Staten en hoe het die prijsstelling momenteel benadert. Om deze redenen blijft Roche een van onze engagementprioriteiten in 2018.
Royal Dutch Shell PLC	NL	Energie	Eind 2017 maakte Shell doelstellingen bekend die de netto ecologische voetafdruk van haar energieproducten voor 2050 met de helft zouden moeten verminderen, met een tussentijdse doelstelling van 20% reductie in 2035. Deze cijfers zijn afgestemd op de bredere politieke verbintenissen van de Klimaatovereenkomst van Parijs om de opwarming van de aarde ruim onder 2° Celsius te houden. Met de uitbreiding van het bereik van haar emissiedoelstellingen naar emissies die samenhangen met de verbranding van olie en gas (de zogenoemde scope 3 emissies) geeft Shell gehoor aan een van de belangrijkste verzoeken die wij de onderneming in de loop der jaren hebben voorgelegd. Dit neemt de druk van de ketel in de volgende ronde van het in toenemende mate openbare debat over de verantwoordelijkheid van Shell om proactiever te handelen in het tegengaan van klimaatverandering. In vergelijking met haar concurrenten kan deze poging tot het definiëren van emissiedoelstellingen voor een product worden aangemerkt als een precedent die zonder twijfel opvalt als een belangrijke en positieve koerswijziging in de klimaatgerelateerde verslaglegging. Er zijn nog een aantal openstaande vragen die wij Shell hebben voorgelegd, met name de vraag in hoeverre haar methodologie ten aanzien van haar netto ecologische voetstap kan worden toegepast om de naleving te testen van het energietraject dat een maximale opwarming van 2 graden stipuleert. Ondanks deze onbeantwoorde vragen waarderen wij de bekendmaking van Shell echter als een cruciale stap. Deze stap levert een bijdrage aan het bespoedigen van onze dialoog met ondernemingen in alle sectoren over de mogelijkheden tot het formuleren van realistische en ambitieuze doelstellingen voor het tegengaan van klimaatverandering. Vanwege de koploperspositie die Shell inneemt op het gebied van klimaatrisicobeheer handhaven wij de onderneming op de prioriteitenlijst 2018.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Ryanair Holdings PLC	IE	Industriële sector	Ryanair is al enige tijd verwickeld in controverses omtrent zijn arbeidspraktijken. Nu het Europees Hof van Justitie zich heeft uitgesproken over de geschikte jurisdictie bij arbeidsgeschillen en Ryan Air recentelijk de vakbonden heeft erkend, willen we weten welke risico's zijn vastgesteld en hoe het bedrijf van plan is deze risico's te beperken. Daarnaast hebben we vragen over de corporate governance. We willen het bedrijf aanmoedigen een opvolgingsplan op te stellen en bekend te maken, en te bespreken wat de beste werkwijze is met betrekking tot bestuurseffectiviteit. Verder is het al een aantal jaren voor ons onmogelijk om voorstellen van het management aangaande beloning te ondersteunen. Op dit punt valt er veel te verbeteren in de informatieversteviging over onder meer de prestatiecriteria waar de beloning van uitvoerende bestuurders op gebaseerd is.
Sage Group PLC/The	VK	Informatietechnologie	Voor Sage Group, een internationaal software- en servicebedrijf dat beheeroplossingen voor het bedrijfsleven ontwikkelt, liggen de kansen voor het oprapen (met name op het gebied van clouddiensten). Maar dit brengt ook risico's met zich mee op het vlak van cybersecurity en ontwikkeling van menselijk kapitaal. Daarnaast zullen we met het bedrijf in gesprek gaan over zijn fiscale regelingen vanwege de kennelijke 'tax gap' van het bedrijf. Ook zullen we de vaardigheden van het bestuur ter sprake brengen gezien de snel veranderende omgeving waarbinnen het actief is.
Samsung Electronics Co Ltd	KR	Informatietechnologie	Er ging in 2017 nauwelijks een maand voorbij of Samsung kwam wereldwijd in het nieuws vanwege strubbelingen in het bestuur. Begin 2017 namen we contact op met het bedrijf om naar de bestuurseffectiviteit te informeren en te vragen naar hun beleid voor ketenbeheer, waarin arbeidsmigranten centraal staan. Het bedrijf vertelde vrij open over de uitdagingen op dit gebied en merkte op dat het voor een succesvolle implementatie van het beleid van cruciaal belang is dat het toezicht erop wordt voortgezet. Gezien de zorgen die er in de markt bestaan, hebben we ervoor gekozen ons bij een groep beleggers aan te sluiten om het bedrijf gezamenlijk aan te spreken op veranderingen in management en bestuur, op kwesties rondom bestuurseffectiviteit en op de opvolgingsplannen. Omdat dit proces nog steeds gaande is, houden we het bedrijf op onze prioriteitenlijst voor 2018. Verder blijven we in 2018 in gesprek met Samsung over zijn beleid en procedures aangaande cybersecurity.
SAP SE	DE	Informatietechnologie	Hoewel dit Duitse softwarebedrijf een solide ESG-beleid lijkt te voeren, werd het eind 2017 getroffen door een omkopingsschandaal in verband met zijn activiteiten in Zuid-Afrika. De Amerikaanse overheid doet momenteel onderzoek naar dit schandaal. SAP heeft inmiddels stappen ondernomen om het management in de regio te vervangen en verkoopcommissies te betalen voor deals in de publieke sector, maar zal nog steeds in de loop van dit jaar zijn interne compliancebeleid en processen moeten herzien om risico's in de toekomst te beperken. Daarnaast maken we ons nog altijd zorgen over de beloningsregelingen die het bedrijf voor uitvoerende bestuurders hanteert. Het bedrijf ziet de noodzaak van verbetering niet in, ondanks hevige protesten die aandeelhouders op de vergadering van 2016 en 2017 hebben geuit. Tot slot zullen we ons richten op vernieuwing van het bestuur, omdat we drie van de acht niet-uitvoerende bestuursleden als niet-onafhankelijk beschouwen omdat zij al lange tijd zitting hebben in het bestuur.
Solvay SA	België	Basismaterialen	Solvay is een Belgische producent van chemische oplossingen met de hoogste intensiteit van broeikasgassen in de sector. Het bedrijf is doende de broeikasgasintensiteit te verlagen door wijzigingen aan te brengen in zijn productportefolio en door programma's voor energie-efficiëntie te volgen. Het bedrijf heeft ambitieuze doelen vastgesteld om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Ons engagement in 2018 zal zich toespitsen op de uitvoering van programma's om deze doelen te behalen. Daarnaast zullen we met het bedrijf in gesprek gaan over de regulatorische risico's van producten die het bedrijf levert aan de zwaar gereguleerde voedingsmiddelen- en luchtvaartsector.
Toray Industries Inc	JP	Basismaterialen	We voeren al jaren een intensieve dialoog met dit Japanse bedrijf in geavanceerde materialen over het onderwerp governance. Toray Industries behoort tot de meest invloedrijke bedrijven in Japan en neemt van oudsher het voortouw binnen de krachtige Keidanren-lobby, die geruime tijd een front vormde tegen hervorming van corporate governance in de gesloten directiekamers van Japan Inc. Ondanks de ingrijpende veranderingen die de laatste jaren in de markt als geheel hebben plaatsgevonden – met name sinds de invoering van de Corporate Governance Code in 2015 – houdt Toray nog altijd vast aan verouderde en ineffectieve bestuurspraktijken. We hebben het bedrijf bij diverse gelegenheden in Tokyo ontmoet, maar het weigerde stevast om af te wijken van de gekozen wijze van ondernemingsbestuur. Het bestuur weerspiegelt de complexe bedrijfsstructuur en bestaat uit 25 leden, het is dus te groot om efficiënte besluitvorming mogelijk te maken. Er hebben slechts twee onafhankelijke bestuurders zitting in het bestuur. De rest bestaat uit interne uitvoerend bestuurders die verschillende bedrijfsafdelingen vertegenwoordigen. Omdat we met de dialoog geen wezenlijke vooruitgang hebben geboekt, waren we aanvankelijk van plan ons engagement met Toray in 2018 geen prioriteit meer te geven. Eind 2017 raakte het bedrijf echter in opspraak vanwege vervalsing van gegevens. We hebben het bedrijf van advies gediend over belangrijke hervormingen van de governance en het toezicht op deze praktijken. De reactie van Toray was positief; het bedrijf bood aan dat we begin 2018 een diepgaand gesprek konden hebben met een senior bestuurslid. We zien dus eindelijk tekenen dat er mogelijk iets gaat veranderen en zullen onze intensieve dialoog in 2018 voortzetten.
UniCredit SpA	IT	Financiële sector	We hebben in het verleden met de grootste bank van Italië gesproken over corporate governance, beloning van uitvoerende bestuurders, human capital management en zaken rondom cybersecurity. In 2017 kreeg de bank echter te maken met een beveiligingslek waarbij de gegevens van 400.000 klanten zijn gestolen door een derde partij. Een teken dat er op dit punt nog werk aan de winkel is voor het bedrijf. Omdat dit onderwerp van groot belang is binnen de banksector, zullen we ons vooral richten op de beheersing van cyberberisico's door de bank en dan met name op bestuurtoezicht en rapportage, en zullen we volgen hoe de actualisering van de IT systemen vordert als onderdeel van het programma "Transform 2019" dat door de bank is aangekondigd.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Universal Robina Corp	PH	Niet-duurzame consumptiegoederen	URC is de grootste onderneming in JG Summit Holdings, een van de grootste conglomeraten van Zuidoost-Azië. De CEO van URC is ook CEO van drie andere ondernemingen in het conglomeraat, die ieder in een andere sector actief zijn. De prestaties van URC voldoen al bijna twee jaar niet aan de markt- en managementverwachtingen, en sterk leiderschap is van essentieel belang om de prestaties te verbeteren. Wij zullen deze onderneming daarom benaderen om onze bezorgdheid uit te spreken en te informeren of de CEO wel voldoende tijd en energie heeft om zijn functie naar behoren uit te voeren. Andere kwesties die wij ter sprake zullen brengen, zijn de methoden die worden gehanteerd om het gebruik van duurzame materialen te verzekeren, ook op het gebied van voeding, inkoop van grondstoffen en verslaglegging.
US Bancorp	VS	Financiële sector	We hebben dit jaar acht keer met de bank gesproken. De hoofdonderwerpen waren de aanhoudende aanwezigheid van langzittende bestuursleden en bezorgdheid over de beloningsregelingen voor uitvoerende bestuurders. De bank is van plan het bestuur over twee jaar te vernieuwen op het moment dat sommige leden verplicht met pensioen gaan. Dat duurt ons te lang. Wat de beloning betreft heeft het bedrijf dit jaar enkele veranderingen ten goede doorgevoerd, onder meer door de prestatieperiode voor beloning in aandelen te verlengen en de doelen nauwkeuriger af te stemmen op het aangekondigde ondernemingsplan. We blijven dan ook bij ons standpunt dat de jaarlijkse bonus te sterk afhankelijk is van winstmaatstaven. Anders dan bij de concurrenten wordt bij deze maatstaven geen rekening gehouden met de financiële gezondheid van de bank. Dit blijft dus een punt van zorg, we willen dan ook het bedrijf op de prioriteitenlijst voor het komende jaar houden en het gesprek over deze onderwerpen voortzetten.
VF Corp	VS	Consumentenproducten	Deze Amerikaanse onderneming die gespecialiseerd is in kleding en schoenen heeft meer dan 20 kleding-, schoenen- en accessoiremerken in eigendom. Goed milieubeheer is van essentieel belang voor een bedrijf als VF Corp, dat sterk afhankelijk is van natuurlijke hulpbronnen zoals water en dat veel afval produceert. De onderneming maakt geen informatie bekend over haar bedrijfsprestaties of doelstellingen op het gebied van water- en afvalbeheer. Hoewel wij ons bewust zijn van het feit dat de raad van bestuur onlangs van samenstelling is veranderd en dat er de afgelopen jaren vier onafhankelijke bestuurders zijn benoemd, zouden wij graag zien dat de verplichte pensioenleeftijd voor raadsleden wordt afgeschaft en dat er een zittingsperiode van maximaal 12 jaar wordt ingevoerd. Wij zijn van mening dat bestuurders die al lange tijd zitting hebben in de raad van bestuur voorbij dit punt de onafhankelijkheid en objectiviteit van de raad en haar kerncommissies niet kunnen garanderen. In 2018 zullen wij bij de onderneming aandringen op bekendmaking van groepsbrede gegevens over haar milieuprestaties, en op het benoemen van nieuwe raadsleden.
Volkswagen AG	DE	Consumentenproducten	Sinds het dieselschandaal richt ons engagement zich op hervorming van de corporate governance en versterking van de interne controles. De met veel publiciteit omgeven bekendmakingen van VW en andere autofabrikanten in de tweede helft van 2017 over hun ambities om voertuigen die rijden op alternatieve brandstoffen te produceren en de CO ₂ -uitstoot terug te dringen, klinken veelbelovend. Met name als gevolg van het dieselschandaal lijkt de potentiële verschuiving naar een massamarkt voor elektrische voertuigen in een stroomversnelling te zijn terechtgekomen. Hoewel wij deze algemene inzet voor de productie van voertuigen met een lagere CO ₂ -uitstoot toejuichen, bestaat er nog steeds aanzienlijke onzekerheid over de vereiste ambitie met betrekking tot emissiedoelstellingen en implementatierisico's. Wij handhaven daarom deze onderneming op de prioriteitenlijst 2018. Wij concentreren ons daarbij op de volgende kwesties: in hoeverre nieuwe emissietests de huidige uitstootprestaties van de voertuigen zullen beïnvloeden en herziening van de toekomstgerichte doelstellingen tot gevolg zullen hebben, en de mate waarin deze doelstellingen voldoende sterk zullen blijken om de emissievoetstap van de transportsector in lijn te brengen met de toezegging de opwarming van de aarde te beperken tot 2 graden Celsius. Een andere vraag die wij willen voorleggen betreft de mate waarin VW in staat zal zijn haar verouderde bedrijfsvoering gericht op de verbrandingsmotor op de lange termijn af te bouwen en wat de sociale en financiële kostprijzen daarvan zal zijn.
Walmart Inc	VS	Niet-duurzame consumptiegoederen	We hebben een bevredigende vergadering gehad met Wal-Mart, met als gespreksonderwerp governance-factoren en de vooruitgang die is geboekt dankzij de \$ 2,7 miljard die in 2015 is geïnvesteerd in personeelstrainingen en technologie. Wij hebben de onderneming verzocht benchmarkingcriteria bekend te maken aan de aandeelhouders en zullen dit in 2018 blijven volgen. De onderneming wordt gehandhaafd als prioriteitsonderneming.
Waste Connections Inc	VS	Industriële sector	Er heeft een aantal incidenten plaatsgevonden met betrekking tot veiligheid en gezondheid, waarvan de meest recente fataal is afgelopen. We zullen met het bedrijf in gesprek gaan over zijn werkwijzen ten aanzien van veiligheid en gezondheid en hopen zo meer inzicht te krijgen in hoe het management wordt gestimuleerd om de veiligheids- en gezondheidsrisico's te beperken. Bovendien willen we het bedrijf - hoewel het enige informatie verschaft over milieurisicobeheer - aanmoedigen informatie te verstrekken over het afvalbeheerbeleid. Ook verwachten we dat een bedrijf van deze omvang meer informatie verschaft over de doelstellingen en strategie die het hanteert om de koolstofemissie te beperken.
Wells Fargo & Co	VS	Financiële sector	Het eerste halfjaar was het bedrijf terughoudend om in gesprek te gaan, wat voor ons teleurstellend was. Maar tegen het einde van die periode veranderde hun houding en stelde de bank zich bescheidener op en gaf meer openheid over de vooruitgang die bij de hervormingen is geboekt. Ondanks het aanvankelijke gebrek aan betrokkenheid blijkt nu dat zij achter de schermen druk in de weer zijn geweest met het centraliseren van de afdelingen die zich bezighouden met risicobeheer, personeel en communicatie, waardoor het toezicht op activiteiten verbeterde en een omslag in de bedrijfscultuur heeft plaatsgevonden. Rond die tijd heeft het bedrijf aangekondigd dat het bestuur in twee fasen zal worden vernieuwd, waarbij vele langzittende bestuursleden zullen vertrekken, terwijl de vereiste vaardigheden behouden blijven. Wel waarschuwde het bedrijf dat het niet is uitgesloten dat er gedurende het huidige herzieningsproces nog andere problemen de kop opsteken als gevolg van legacy cross-sellingpraktijken. We willen dit bedrijf dan ook op de prioriteitenlijst voor 2018 houden en de dialoog met het bedrijf voortzetten om op de hoogte te blijven van hun vooruitgang op alle hiervoor genoemde terreinen.

Onderneming	Land	Sector	Doelstelling
Western Union Co/The	VS	Informatietechnologie	Dit Amerikaanse softwarebedrijf heeft in 2017 een boete van 586 miljoen dollar aan de Amerikaanse overheid betaald en een deferred prosecution agreement (DPA) voor drie jaar gesloten vanwege beschuldigingen dat het consumentenfraude zou faciliteren door geen beleid tegen witwassen in te voeren en te handhaven. Bij ons engagement met het bedrijf zullen we de nadruk leggen op de vorderingen die het bedrijf maakt bij het nakomen van de eisen die in de DPA worden gesteld om het toezicht op agenten en de bescherming van klanten te verbeteren. Daarnaast zullen we aandacht besteden aan de opvolgingsplannen van het bestuur. Een aantal belangrijke bestuursleden zullen er dit jaar namelijk al te lang zitting in hebben, zodat het bestuur dringend moet worden vernieuwd.
XPO Logistics Inc	VS	Industriële sector	XPO logistics heeft in 2016 twee grote overnames voltooid. We zijn dan ook van plan met het bedrijf in gesprek te gaan over de werkwijze ten aanzien van het personeelsbeleid en de vooruitgang die het heeft geboekt met het integreren van zijn personeelsbestand. Het bedrijf heeft enkele factoren beschreven die bij de Europese activiteiten van belang zijn om ESG-risico's te beperken. Het is echter onduidelijk hoe deze factoren van toepassing zijn in andere regio's, met name in de VS waar het bedrijf de meeste inkomsten genereert. We willen het bedrijf aansporen om meer informatie te verschaffen over ESG bij wereldwijde activiteiten. Verder hebben we een aantal vragen over corporate governance die te maken hebben met de beloningspraktijken van het bedrijf en de samenstelling van het bestuur.

Contact

BMO Global Asset Management - Nederland

 020-582 3000

 infol@bmogam.com

 bmogam.nl